moartea lui Ahasverus

Colecțiile Cotidianul
EDITURA UNIVERS

PAR LAGERKVIST

PAR LAGERKVIST

MOARTEA IUL AHASUERUS

traducere de GIGI MIHĂIȚĂ

1960

Într-un han pentru drumeții în pelerinaj la Țara Sfântă, într-o seară, sosi un om ce părea urmărit de fulgere, deoarece, în momentul în care ușa se deschise brusc, în spatele lui, întreg cerul părea o văpaie; ploaia și vântul se repeziră asupra lui, iar tot ce a putut face a fost să închidă ușa la loc. Când, în sfârșit, reuși, se întoarse către camera slab luminată numai de câteva opaițe urât mirositoare și părea să nu se dumirească unde se afla. Era o cameră mare, cu pereții goi, iar, în capătul îndepărtat, era atât de întuneric încât abia dacă putea zări ceva. Dar, din câte se vedea, era plină de oameni îngenuncheați pe podeaua acoperită cu paie murdare, pline de noroi. Păreau să se roage; dinspre ei venea un murmur nedeslușit, dar nu putea să le vadă fețele, deoarece toți erau îngenuncheați cu spatele la el. Aerul era dens și înăbușitor; pentru cineva care venea de afară, era aproape scârbos și greu de respirat. Ce era aici?

Nu departe de ușă, așezați pe lângă mesele strâmbe, câțiva bărbați cu fețe aspre jucau zaruri și beau ceva. Mai erau și câteva femei, care se țineau de gâtul bărbaților și păreau la fel de amețite de băutură ca aceștia. Una dintre ele îi aruncă străinului, ce părea urmărit de fulgere, o privire încețoșată. Nimeni altcineva nu-l mai luă în seamă.

Doar la una dintre mese mai era un loc liber la care stătea un bărbat destul de retras. Privea în gol, absorbit în propriile gânduri. Era de vârstă mijlocie, noduros și uscățiv; stătea cu picioarele întinse sub masă, cu un câine tolănit la picioarele lui. Străinul se duse la masa lui și se așeză lângă el.

Bărbatul nu-și ridică privirea sau nu păru să fi observat că se apropiase cineva. Nici străinul nu-i acordă atenție, în afară de o uitătură piezișă spre el. Avea o față aspră, închisă, acoperită cu barbă nerasă de câteva zile, țepoasă și roșietică, cu o linie dură a gurii ce nu invita pe nimeni să se

apropie, își ținea mâinile lungi, subțiri și păroase, pe masă, în lumina slabă a opaițului care pâlpâia în curentul de aer ce venea dinspre ușă, ca un mic animal speriat, în camera aceea mare și întunecoasă.

Murmurul rugăciunilor se putea auzi amestecat cu zgomotul zarurilor aruncate pe la mese și cu râsetele și vorbele amețite de băutură ale jucătorilor. Afară bubuia furtuna, izbindu-se de peretele din spatele mesei; ploaia bătea în perete și în fereastra de deasupra capului lor; răpăia izbindu-se de obloane.

Străinul îi aruncă din nou o privire bărbatului de lângă el. Nu avea nici un rost să-l întrebe ceva: unde se aflau, ce fel de loc ciudat era acesta cocoțat sus pe deal.

Câinele se mișcă, se întoarse și se așeză din nou jos la picioarele bărbatului cu un scheunat slab. Bărbatul păru să nu bage de seamă, sau poate nici nu știuse vreun moment că ceva se mișcase și se frecase de încălțările lui vechi și rupte.

Brusc, întreaga cameră fu luminată de un fulger teribil; tunetul se auzise aproape simultan și s-a mai auzit bubuind mult timp după aceea printre munți. Străinul privi în jurul lui și în sus către fereastra care fusese ca o vâlvătaie în lumina fulgerului, iar acum era din nou întunecoasă. Nici o altă persoană nu dăduse atenție furiei furtunii care îi ținea închiși în acest loc. De ce erau atât de mulți? De ce îngenunchează pe paie?

De la una dintre mesele unde se aflau bărbații beți, se ridică o femeie și veni clătinându-se către ei. Se opri și, un moment, privi la bărbatul cu câinele, apoi se așeză în fața lui. O bună bucată de vreme nu spuse nimic, doar se uita la el cu o expresie batjocoritoare și plictisită. Când zâmbit gura i se strâmbă. Era limpede că era beată și nici nu-și bătea capul să mascheze acest lucru. Părul sârmos de un

roșu închis, în dezordine, îi încadra chipul răvășit care odată fusese foarte frumos – atât de frumos încât se mai vedeau urme și acum. Gura ei batjocoritoare era frumoasă, mare, și buzele îi erau pline; o gură care atrăgea bărbații.

— De ce nu bei? întrebă ea într-un sfârșit, cu o voce neașteptat de joasă.

Pentru că nu i se răspunse, dădu din umăr cu dispreț.

— Beau. Te interesează? Te interesează dacă beau? Spune-mi?

— De ce m-ar interesa?

Bărbatul se întoarse, privind-o pentru prima dată.

— Nu, de ce să te intereseze? Până la urmă, tu ai fost cea care m-a învățat să beau.

Femeia se întoarse către celălalt bărbat de la masă, către ciudatul străin care fusese gonit înăuntru de fulgere.

— Știi, el m-a învățat să beau. El m-a învățat tot. M-a învățat de la început – de aceea sunt ceea ce sunt. Totul este din cauza lui. A reușit, nu crezi? Ar trebui să fie mândru de el. A început prin a mă viola – el m-a învățat asta. Iar apoi totul. A început cu lucrul cel mai important. Nu-i așa? Nu-i așa? Pe atunci, nu erai așa un sfânt. Nu erai chiar un pelerin pios. Nu te purtai chiar ca un om în drum spre Ierusalim – sau dacă erai, te purtai într-un fel cam ciudat.

Știi, merge la Ierusalim. Nu, nu știi, deoarece nu pare – nu pare un pelerin – dar acolo merge, în Țara Sfântă. Doar dacă scapă de spânzurătoare.

Străinul o privi cu uimire, apoi bărbatul, iar după aceea pe cei ce se rugau.

— Ciudat loc, nu crezi? Pelerini și pungași, ticăloși și sfinți, toți amestecați la un loc. Nu este ușor să-i deosebești, se poate spune; deoarece poate unul dintre cei ce se roagă acolo este un ticălos mai mare decât oricare

dintre noi; ar putea fi unul dintre noi, de fapt – este cu putință – și poate l-a prădat pe vreun frate mai simplu la minte care stă în genunchi lângă el. Nu se știe niciodată. De ce nu? Trebuie și el să trăiască. Toți trebuie să trăiască; totuși de ce este nevoie să se știe? Și aici toți trăiesc de pe urma pelerinilor: toți nebunii aceștia care sunt disperați să ajungă în locul pe care îl numesc Țara Sfântă. De ce îi spun așa, nu știu, dar cred că trebuie să-i spui cumva. Și toți își poartă toată averea la ei: inele și brățări, linguri și cupe de argint. Ducații sunt cusuți de haine, ceea ce îi face destul de greu de furat. Oamenii par săraci, dar poți fi sigur că nu sunt ceea ce este un lucru bun, sau altfel ce s-ar mai alege de noi? Unii, nici nu-ți vine să crezi cât sunt de bogați. Dar aceia nu sunt aici pe paiele astea murdare; nu, ei dorm în camerele de sus ale casei – camere spațioase, de boieri. Au slugi care îi servesc de dimineață până noaptea, vizitii și alții; pentru că ei călătoresc în rădvane la mormântul Mântuitorului lor și duc viața cu care sunt obișnuiți, pe tot drumul.

— Și de ce nu? Nu-i nimic rău în asta fie și așa! Dar ceea ce mă pune în încurcătură este că astfel și slugile lor devin pelerine; și ei ajung la sfântul mormânt, la fel ca boierii. Ce mai poți să spui de asta? Sigur nu ar trebui socotiți pelerini? Nu, nu pot să cred asta.

Dar, știi, unul dintre ei este atât de mare încât are un șir de rădvane. Nici nu știu câte. E de viță atât de nobilă încât nimeni nu-i pronunță nici numele: și-a adus mai multe slugi cu el decât îți poți închipui, deși e mai tot timpul singur. Ce zici de asta? Valeți și lachei se învârt în jurul lui oriunde merge și ghicesc ce vrea înainte de a deschide gura. N-ai văzut niciodată pe cineva slujit atât de bine. Se spune că nici măcar nu se șterge singur la fund, și trebuie să fie adevărat, pentru că așa pare el să fie. Iar într-unul dintre rădvane, se spune că are un cufăr atât de greu

încât abia dacă îl poți muta. Doar, dacă o să-l mai aibă când o să ajungă la Ierusalim, dar asta e*o altă treabă. Cred că mai bine s-ar scăpa de el, dacă ne gândim cât de greu îi este unui bogat să treacă prin urechea acului. Cum zice la Scriptură. Că-i Scriptură, nu-i așa? Ha?

Murmurul rugăciunii se opri, iar atunci când străinul se întoarse văzu oamenii pregă-tindu-se de culcare, făcând pernă din mantii și întinzându-se să se odihnească pe paiele murdare. Stăteau complet îmbrăcați, de parcă erau gata să se ridice în orice moment și să-și continue călătoria.

Încercă să le vadă fețele; ținea foarte mult să le vadă fețele, mulți dintre ei stăteau acum cu fața către el. Majoritatea nu aveau nimic deosebit, dar alții erau luminați de ceva ce-l umplu de uimire și tulburare. Era ceva ce mai întâlnise și la alți oameni, și întotdeauna îl uluise.

Și femeia se uita la ei, iar o vreme nu a scos o vorbă.

— Unii sunt cinstiți și cu inima curată, fară-ndoială, continuă ea, de data aceasta, cu un alt ton. Unii poate sunt un fel de sfinți și vor cunoaște fericirea veșnică. Se prea poate. Deși nu știi niciodată...

Închipuiește-ți: este o fată care se culcă cu ei – cu orice pelerin care o vrea – numai ca să facă bani pentru pelerinajul ei; pentru toate cheltuielile ei. Ți-ai fi putut închipui așa ceva? Chiar eu am vorbit cu ea; am descusut-o și mi-a zis că e adevărat. Mi-a zis că numai așa putea să ajungă la Mormântul Sfânt, pe care își dorea foarte mult să-l vadă – pe care trebuia să-l vadă, pentru liniștea ei sufletească. Spune că numai asta înseamnă ceva pentru ea; nimic din ceea ce îndură pentru a ajunge acolo, deoarece ea nu ține seamă de corpul ei: îl sacrifică de bună voie, ca sufletul ei să afle pacea la capătul călătoriei. Ai mai auzit ceva atât de ciudat? Nu află nici o plăcere în asta, mi-a zis, când am glumit puțin pe seama asta; doar din când în când,

poate; și speră să-i fie iertat, deoarece nu păcătuiește pentru plăcerea ei, ci pentru a-și putea pleca genunchiul la mormântul Mântuitorului său. Nu a mai dus o asemenea viață; nu mai cunoscuse bărbați. Niciunul dintre voi nu credeți asta dar eu nu cred; știu că așa trebuie să fie. Pentru că ea este așa; poți vedea că nu-i una de aia care vrea să ducă așa o viață. Este silită, pentru a-și duce la bun sfârșit pelerinajul. Și trebuie să mai câștige destul pentru călătoria pe mare; pentru corabia către Țara Sfântă. Asta costă o groază, iar banii trebuie aflați cumva. Dar, zice ea, nu-i pasă că se face de ocară; nu-i pasă de ce se întâmplă cu „acest trup, acest trup netrebnic...” Așa vorbește ea. Ciudat. Nici nu poți să crezi cât de neobișnuit vorbește... îmi place, chiar îmi place... Am vorbit de multe ori cu ea, azi și ieri, și de fiecare dată mi se pare ciudat... „acest trup netrebnic... acest corp netrebnic...”

Brusc, scoase un oftat și izbucni într-un plâns de nestăpânit. I se scuturau umerii și își dusese mâinile la fața roșie ca și cum ar fi vrut să o ascundă.

Dar, după un timp, se ridică și privi înlăcrimată, dar cu resentimente față de bărbatul cu câinele.

— Tu, acum! De unde ai banii pentru călătorie? Cum i-ai câștigat, ia, spune-mi! Poți să-mi spui? Ori să spun eu? Nu pe o cale cinstită, asta-i sigur. Nu ca aia. Ea-i cinstită. Fără îndoială, Mântuitorul ei știe că este cinstită și o s-o primească atunci când ajunge acolo și îi dă pacea pe care o vrea. Dar tu nu ești cinstit – știu cine ești – și eu sunt la fel. Dar nu am fost întotdeauna așa; odată, am fost cu totul altfel decât ce ai făcut tu din mine, tu și... tu și...

Își ridicase pumnul la el, dar lăsă mâna jos din nou de parcă ar fi simțit că nu avea rost – de parcă nu merita să se certe pentru așa ceva. Se opri și se uită la el cu un fel de

indiferență a disperării în ochii ei de femeie amețită de băutură.

Gura i se deformase din nou în zâmbetul acela strâmb; dădu din umăr de parcă ar fi vrut să spună ce credea despre el și împinse cu piciorul câinele de sub masă.

— Ce fel de javră păduchioasă târăști după tine? Nu poți nici măcar să ții un câine ca lumea?

— Nu-l atinge! zise bărbatul cu o furie neașteptată.

— O să-l ating dacă vreau. Cât vreau eu. Nu-mi plac javrele păduc...

Îl lovi cu piciorul, iar câinele schelălăi. Omul sări drept în picioare, uscățiv și noduros, cu o privire amenințătoare.

— Nu cumva să îndrăznești să-l atingi, îți zic! Ai auzit?

Părea atât de furios încât o luase prin surprindere și o năucise.

— Ce-i cu tine? Ce se întâmplă cu tine? Javra asta păduchioasă...

Părea să nu-l înțeleagă.

Bărbatul se așezase din nou, dar nu o scăpa din ochi, iar aceștia o priveau amenințător, păreau că puteau cu ușurință să devină fioroși, totuși fără a se lăsa să se-nțeleagă de ce tocmai în acel moment. Străinul, care-i vedea pe cei doi pentru prima dată, se uita foarte uimit la cei doi.

O vreme a fost liniște. Niciunul nu mai vorbea.

— Nu lua în seamă vorbăria mea, Tobias; știi că nu cred nici jumătate din ceea ce spun, zise ea după un timp. Putem rămâne cel puțin prieteni, nu-i așa? M-am simțit cumplit când ai plecat fără un cuvânt. De ce ai făcut-o? Ai crezut că mă agăț de tine? Cum ai putut inventa o asemenea poveste? Dar unde ai fost? Și unde ai stat în tot acest timp? Bine, bine, nu-i nevoie să-mi spui; nu-i treaba mea. N-am nici un drept să mă bag – de ce aș avea?

Câinele de sub masă a scos un mic scheunat de durere. Femeia privi în jos și se uită la el cât de bine putu în semiîntunericul de sub masă.

— Este un câine ciudat, totuși. Niciodată n-am mai văzut o lighioană atât de urâtă. De unde-l ai? Nu știi cam cum trebuie să arate un câine? Am crezut că știi.

Bărbatul nu i-a dat nici un răspuns, dar a continuat să i se uite drept în ochi.

— Îți aduci aminte de câinele meu, nu-i așa? Nu-i așa? O, când mă gândesc la el! Cu o blană neagră și lucioasă, mai deschisă pe coaste și un bot alb și rece, iar limba îi atârna tot timpul pe dinafară – ăsta câine, un câine de vânătoare!

Nu te-a acceptat niciodată, îți aduci aminte? Nu-i de mirare că sărea la tine – mă iubea foarte mult. O, cât de bine îmi amintesc de el, deși a trecut atâta vreme. Nu te pot ierta că mi-ai luat câinele – niciodată.

— Ți l-am luat?

— Da, tu ai fâcut-o – din cauza ta a trebuit să scap de el, să-l înjunghii. Numai de-aș fi făcut-o de-ndată, în loc să-l las să vină cu noi atunci când am plecat... Nu știu cum am putut să-l văd printre toate javrelfe îtea de la bagaje: animale oribile, respingătoare; cum o fi putut să trăiască acolo? Tocmai el, un câine care era obișnuit cu libertatea, cu viața din pădure un câine de vânătoare! Și când l-am văzut că începea să arate ca toți ceilalți, cu niște ochi apoși, jalnici, ticăloși. Pentru mine, nu-i nimic mai rău decât niște câini mizerabili și fricoși – câini demni de milă!

Nu vreau să mă mai gândesc la asta; vreau să mi-l amintesc așa cum fusese, îți aduci aminte când locuiam în pădure împreună, câinele și tu și eu... trăiam din ce vânam... când te învățam cum să vânezi, să trăiești așa cum este normal să trăiești... cum să dobori o căprioară în fugă...

Îți aduci aminte ce nume ciudat mi-ai găsit: Diana? Ăsta nu-i un nume – pe niciuna n-o cheamă așa; tu l-ai inventat. Iar mie nu mi-a plăcut, așa că a trebuit să te oprești. Dar au fost niște vremuri frumoase, nu-i așa? Nu au fost? Până când nu a trebuit să te întorci pentru a nu te îndepărta de legiunea ta sau cum i-oi fi spus tu – orice inventați voi, bărbații, poartă nume prostești; totul e așa o prostie și sună atât de stupid. Diana... cu toate că ăsta nu-i un nume și pe niciuna nu o cheamă așa. Dar am avut parte de vremuri fericite, nu-i așa? Nu crezi asta – nu ai crezut asta? Ah, nu sunt multe zile când să fii fericit, nu prea multe. Ce zici, Tobias? Sunt?

Nu îi răspunse.

Mângâie lemnul uzat al mesei, acolo unde se afla mâna lui. Străinul privi la mâinile celor doi, acolo pe masă.

Niciunul nu mai spunea nimic.

Din grupul celor beți se auzi o voce aspră, răgușită:

— Nu mai vii? Ce cauți acolo? Hai, nu mai terminăm odată jocul ăsta?

Femeia făcu o grimasă de dezgust și se ridică în picioare puțin nesigură, sprijinindu-se de masă.

— Acesta-i nefericitul cu care sunt. Acolo-i locul meu. Asta e... nu mai contează...

Se uită la el un moment cu ochii ei negri și foarte luminoși, apoi se duse înapoi la locul de care ținea.

— E nebună, își spuse bărbatul în barbă când femeia se îndepărtă. Dar era limpede că era agitat.

— Era ceva adevărat din ce-a spus? Bărbatul îi aruncă o privire curiosului străin, de parcă ar fi avut vreo treabă cu el. Dar, cu toate că întârzia cu răspunsul, era limpede că simțea nevoia să vorbească, să comunice cu cineva.

— Adevărat! Desigur, e adevărat – într-un fel. Cu toate astea, nu totul. Sau cel puțin nu cum spune ea.

— Cum adică?

— Ei bine. Într-adevăr am trăit împreună, așa cum a spus ea, în pădure; e adevărat. Și e adevărat că au fost niște vremuri chiar frumoase.

Plecasem cu alții și pribegeam singur... da, eram soldat; era război, desigur, întotdeauna era... Eram cu adevărat un tânăr sărac cu știință de carte, dar cum poți trăi din asta? Era imposibil – totul era imposibil; întregul oraș dispăruse, de altfel, cu excepția ruinelor fumegânde. Așa că trebuia să devii altceva bandit sau soldat, oricare dintre ele; altceva nu prea aveai de ales. M-am făcut soldat. Și cum stăteam la pândă prin pădurile acelea mari, în apropierea locului unde ne-am ridicat tabăra – soldații sunt întotdeauna neliniștiți în pădure, așa că o parte dintre noi stăteau de pază în pădure ca să fim siguri că nu ne paște vreo primejdie – ei bine, pe când eram de pază, m-am despărțit de ceilalți și am hoinărit singur.

După un timp am ajuns într-o poiană între niște copaci, unde iarba era frumoasă și deasă, iar în mijlocul ei era un izvor. Iar lângă izvor era o femeie. La început nu am fost sigur că era o femeie, dar așa era, și nu un bărbat, deși aproape arăta ca unul. Era aplecată peste un animal, îl tăia, iar lângă ea era un câine care mânca măruntaiele pe care i le arunca. Când mi-a auzit pașii a sărit în picioare iute ca fulgerul cu cuțitul plin de sânge în mână, gata să se apere; câinele s-a repezit lătrând furios și a sărit la mine, așa că nu mi-a fost ușor să-l țin la distanță.

Dar am luat lucrurile cu calm; m-am dus la ea și i-am smuls cuțitul din mână în momentul în care a ridicat brațul și am întrebat-o plin de dojana dacă voia să-mi ia viața. O întrebare fără rost, cum era limpede că asta voise.

Apoi i-am spus că nu voiam decât să beau niște apă de izvor, și de ce nu o puteam face? Cum nu mi-a răspuns, m-arrf așezat pe margine, dar am văzut că în apă era sânge, pentru că spălase în ea prada pe care o tranșase. Ceea ce m-a făcut să mă opresc un moment și i-am spus ceva despre sângele din apă. Stătea și se uita la mine cu dispreț și atunci am observat că gura ei se strâmba puțin atunci când zâmbea, dar acesta era singurul ei defect; era aproape la fel de frumoasă pe cât putea fi o femeie. Și nu purta altceva decât o bucată de piele de căprioară, așa că îi puteam vedea formele.

„Ți-e frică de puțin sânge?” m-a întrebat, cu un zâmbet zeflemitor.

Nu i-am răspuns; doar am început să beau.

Iar după ce am băut am violat-o, iar zâmbetul ei era în parte cauza, pentru că ar fi aprins orice bărbat.

Așa că tot ce spune ea este aproape adevărat. Dar nu era nimic neobișnuit în purtarea mea, pentru că toți făceam așa când dădeam peste o femeie. Iar aceasta era una căreia îți era greu să-i reziști.

Și mai e adevărat în privința câinelui că, după ce stătuse mai liniștit o vreme, s-a repezit la mine cu sălbăticie și m-a mușcat până a început să-mi curgă sângele, cu toate acestea nu mi-a păsat. Și a fost furioasă la început și a rezistat cu violență; era de parcă m-aș fi luptat cu un bărbat, atât de puternică era. Dar, înainte de a se termina, ne-am împrietenit destul cât să ne oprim din luptă; chiar a fost de acord să mă sărute, deși zâmbetul ei mai era încă zeflemitor când a făcut-o.

Acesta a fost începutul nostru. Și de atunci încolo, deseori a fost de acord că, de fapt, și ei i-a plăcut.

Cât despre partea mea, desigur, eram încântat: atât de încântat încât am stat acolo cu ea în pădure și i-am lăsat pe

ceilalți să creadă că mă pierdusem, cum se și întâmplase. De o asemenea femeie eu nu mai avusesem parte niciodată, și poate nici alți bărbați. Vreau să spun așa cum a fost ea atunci; nu după aceea. Nu se compara cu femeile obișnuite; nu era nimic obișnuit la ea. Așa că te simțeai în nesiguranță – și, cumva ciudat, și ea se simțea în nesiguranță; se vedea din purtarea ei tensionată și pusă pe luptă. Trebuia să fii în gardă – pentru că ea era tot timpul. Niciodată nu era total supusă și nu știai niciodată pe Unde te aflai cu ea, nici măcar atunci când te culcai cu ea nici atunci nu se părea că te apropiai cu adevărat. Era ca o fecioară pe care nu o puteai poseda cu totul.

Nu-și putea ascunde bucuria a ceea ce pentru ea era o nouă experiență; dar, în același timp, părea timidă – aproape speriată – și încerca să evite ceea ce își dorise atât de mult timp. Până în ultima clipă lupta împotriva acestui lucru și, cel mai mult, împotriva unei predări complete. Niciodată nu am văzut o femeie atât de tulburată în momentul împlinirii. Oare se întâmpla din cauză că plăcerea ei era, de fapt, mai profundă decât a altora? Poți să-mi spui de ce femeile zâmbesc cu atâta durere în momentul în care se bucură cel mai mult că sunt în viață?

Așa am trăit noi împreună. Iubirea mea pentru ea era dificilă și lipsită de siguranță, dar poate din cauza asta am stat împreună.

Și cu siguranță am fost fericiți. Hălăduiam prin pădure și ne opream oriunde și oricând voiam. Nu avea un loc al ei unde stătea – cel puțin, nu în timpul verii. Iarna, cred că locuia în vreo peșteră sau așa ceva. Era vânat din belșug, iar ea îl dobora cu ușurință cu armele ei simple de vânătoare: arc și săgeți pe care le făcuse chiar ea. Când am încercat să le folosesc nu am reușit; eram obișnuit cu alte arme, mai grosolane. Era un țintaș incredibil: nimic nu-i scăpa dacă ochiul ei ager observa ceva. Deseori nici nu

observam prada. Nu-i de mirare că i-am spus Diana; dar ea nu mai auzise numele și nu știa ce înseamnă – nu știa nimic, de fapt. Și este adevărat că nu i-a plăcut. Dar nu din cauza asta nu i-am mai spus așa.

Seara, ne făceam mâncarea la un foc de tabără, iar după ce îi acoperea cenușa fierbinte cu puțin pământ și mușchi, așa cum îi era obiceiul, ne culcam alături de el.

Cum a ajuns să locuiască singură în pădure, asta e ceva ce nu știu. Dar atunci se întâmplau multe lucruri ciudate – ajungeai să ai o viață ciudată și un mod ciudat de viață – de supraviețuire – în timpurile acelea de război și ciumă și confuzie totală, astfel încât nimic nu mai surprindea pe nimeni. Iar dacă tu crezi că vremurile alea s-au terminat acum – vreau să spun vremurile când puteai trăi lucruri de necrezut, de neînțeles, chiar de^ne'cenceput, lucruri pe care mintea umană nu le poate pricepe – nu ai dreptate. Chiar nu ai. Dar asta-i altceva... ceva cu totul diferit...

Poate toată familia ei era moartă sau dispăruseră din cauza războiului și a ciumei. Sau poate nici nu a avut vreodată vreo familie? Nu știu. N-am aflat niciodată. Când am întrebat-o, pur și simplu dădea din cap, de parcă ar fi considerat că e o întrebare care nu era chiar necesară. Te făcea să simți că nu ar mai fi trăit niciodată decât așa.

Când am fost obligat să mă întorc în armată, în tabără, ea a venit cu mine. Iar dacă a făcut asta, înseamnă că într-adevăr ținea la mine – într-un fel era legată de mine; sau poate nu mai putea fără ceea ce îi oferisem eu. Pot doar să spun că, deși voiam să vină cu mine, un moment nu am forțat-o. Că am târât-o după mine, așa cum a spus-o ea de multe ori, este neadevărat și o știe și ea. Ea s-a hotărât singură, așa cum face dintotdeauna. Nimeni nu poate avea cu adevărat putere asupra ei.

Și-a părăsit pădurea și viața de vânătoare și s-a alăturat vivandierelor din tabără. Ce altceva putea face dacă urma să trăim împreună? îți poți imagina ce fel de femei se aflau acolo. Ea a devenit una dintre ele. La scurtă vreme după aceea, am părăsit tabăra și ne-am îndreptat către alte locuri și noi fapte de arme și de tâlhărie.

Nu a fost vina mea că după un timp a devenit proprietate comună a celor de acolo. Am vrut-o doar pentru mine, bineînțeles, dar ceilalți au făcut ca acest lucru să fie imposibil. Și nu sunt sigur că mai era mulțumită numai cu mine sau că îi păsa că este luată și de alții – de mulți – exploatată și prețuită așa cum merita. Nu e ușor de știut cu precizie, iar ea s-a schimbat atât de mult încât nu o mai înțelegeam. Dar niciodată nu o înțelesesem, nici eu și nici alții. Mă tulbura ceea ce i se întâmpla și mă gândeam mult la asta; și nu-i nevoie să spun că o mai iubeam încă, mai mult ca niciodată, acum că o posedau și alți bărbați.

Pentru că nu ne-am îndepărtat și nu am devenit indiferenți unul față de celălalt din pricină că ea mergea cu atât de mulți bărbați. Nu era așa. Eram legați unul de celălalt și se culca și cu mine; și se poate să mai fi fost ceva special în relația noastră și în noi aturtCi când eram împreună, deoarece, de atât de multe ori, ne aduceam aminte unul celuilalt de trecutul nostru, atunci când totul fusese altfel. Aceasta era ceva ce nu putea discuta cu alții întâlniți întâmplător – cu toți acei alți bărbați. Noi eram singurii care aveam amintiri.

Dar nu a mai fost niciodată la fel ca în acele zile. Încă ne mai puteam bucura unul de celălalt dacă nu ceream prea mult, iar acum nu mai era nevoie să fim în gardă; nu mai era aceeași tensiune între noi, iar când o iubeam, nu-mi rezista, ci mă săruta și mă mângâia tot timpul, de la început. Dar nu i-am mai spus Diana.

Războiul durase mai mulți ani, iar în acest lung răstimp ea a decăzut, cum se spune, din ce în ce mai mult. Dar fără îndoială că și eu, chiar dacă în alt fel. Tuturor ni se întâmplă. Trăia în mijlocul unei lumi brutale, desfrânată și de beții în căruțele cu bagaje, printre femeile acelea depravate pe care armata le tâ-râia după ea până când deveneau atât de uzate și bolnave încât se răzlețeau în urmă sau erau gonite, în vreme ce altele erau atrase în locul lor în marșul prin acea țară devastată și jefuită. Ea a devenit la fel precum celelalte sau *aproape* la fel ca ele; pentru că niciodată nu putea fi la fel ca ele. Fața ei schimbată, trăsăturile ei tinere și ferme au pălit și s-au dizolvat, limbajul ei a devenit grosolan și nerușinat, iar vocea ei joasă, odată plăcută, a devenit aspră și răgușită de la atâta băutură. A început să devină ceea ce este acum, ceea ce a însemnat că simțeam din ce în ce mai mult dezgust față de ea, cu toate că eram încă legat de ea și îmi doream asta. Poate încă mai însemna ceva pentru mine. Pentru alții era doar una dintre vivandiere, dar pentru mine mai era ceva – ceva ce eu întâlnisem lângă un izvor într-o pădure. Uneori îmi imaginam că arcul și săgețile ei încă mai erau acolo pe mușchi și că, de-acum, poate, mușchiul a crescut peste ele.

Apoi războiul, până la urmă, a ajuns la un sfârșit – în cazul în care ceva precum războiul se poate termina. Noi soldații am fost lăsați la vatră – „trimiși acasă”, după cum ni s-a spus, deși nu aveam case și am devenit bandiți, în schimb. O bună parte dintre noi, oricum. Ne-am organizat în bande de tâlhari și bântuiam peste tot, luând cu japca orice mar”rămăsese în țara aceea devastată și secătuită. M-am alăturat unei bande; ce altceva puteam face? Trebuie să trăiești cumva. Iar ea a stat cu mine la fel ca la început. Am ajuns astfel încât ea întotdeauna stătea pe lângă mine; ca și cum fără mine ar fi fost nesigură pe ea, cumva; nesigură și

pierdută în această lume ciudată, căreia – cu toate apucăturile ei grosolane – nu-i aparținea cu adevărat. A fost de parcă nu putea face nimic fără mine: fără cineva care îi cunoștea trecutul care știa cine era cu adevărat. De parcă, întotdeauna, trebuia să fie lângă acea persoană.

Așa că acum ea a devenit târfa tâlharilor. Ei aveau nevoie de asemenea femei, iar uneori îi mai dădeau și alte lucruri de făcut – lucruri mai potrivite pentru o femeie decât pentru un bărbat. Ea avea avantajul de a fi amândouă, într-un fel, iar, în unele situații, putea fi folosită chiar din acest motiv. Oamenii râdeau de această calitate a ei, dar știau foarte bine cum să o exploateze. Și râdeau pentru că ea părea să-i disprețuiască: nu le venea să creadă că era adevărat, deoarece de bună voie se culca cu ei. Dar era adevărat. Desigur, ea ne disprețuiește pe noi bărbații – pe toți. Totuși, în același timp, ea vrea să fie la fel ca noi. Vrea să simtă ca un bărbat sau aproape ca un bărbat; de fapt, ea este cea care vrea să ne ia în posesie.

A fost cu noi în diferite acțiuni, care deseori erau destul de ciudate, și a fost de mare folos în multe dintre ele. Iar atunci când spune că nu-i place viața asta, care uneori poate fi atât de captivantă, și că nu-i place compania asta – adunătura asta, așa cum îi spune – eu chiar n-o cred. Cred că, practic, este destul de mulțumită cu tot ce i se întâmplă și cu aceste personaje dure, deși le disprețuiește și este altfel decât ei. Cu siguranță, nu voia să-i părăsească și să renunțe la felul lor de viață.

Dar acum noi doi ne-am îndepărtat din ce în ce mai mult, iar eu am preferat să nu mai am nimic de-a face cu ea. Această femeie bărbătoasă cu gura ei strâmbă și sarcastică, cu felul ei insolent de a vorbi și ochii ei aproape întotdeauna injectați, era prea departe de ceea ce cunoscusem și iubisem odată. Sentimentele mele pentru ea

au murit și au fost urmate de dezgust și repulsie, față de ea și tot ceea ce avea de-a face cu ea.

Dezgust și repulsie este cteance am simțit față de viața în sine – această viață dură de soldat și de bandit – această viață criminală care părea să umple lumea, să ruineze lumea, să o expună unei devastări fără rost; la rușine, suferință și disperare. Viața de criminal pe care o dusesem prea mult – eu și toți ceilalți de aici. De ce o aveam, de ce eram la fel ca toți ceilalți? Cum puteam să o îndur să mă supun ei? Ce fel de viață era?

Cum puteam să o duc așa? Asta mă întrebam, și am devenit din ce în ce mai revoltat pe această existență, propria mea existență nerușinată, și pe mine de asemenea.

Totuși, am rămas așa; nu m-am rupt de ea. Nu m-am eliberat pentru a începe o nouă viață – o viață a mea. Nu că ar fi fost ușor, desigur; cum să o faci? Am continuat la fel ca mai înainte, deși o disprețuiam.

Îmi doream o schimbare; îmi doream să scap de mine și de tot ce mă înconjura; și, cu toate că nu am făcut nimic în această privință, mă gândeam tot timpul că trebuie să fac asta.

Uneori îmi venea în minte ceva ce probabil știusem sau citisem cu multă vreme în urmă, dar nu îmi mai aminteam bine; o amintire a ceva ce nu ținea de viața asta – ceva destul de diferit – ceva ce uitasem și pierdusem.

Oamenii sunt atât de uimiți de ceea ce trăiesc – vorbesc și tot vorbesc încontinuu despre asta. Dar pentru ce trăiești? Oare poți să-mi spui? Pentru ce trăiești?

Se opri uitându-se la fața lui cu o privire pierdută și părea să fie departe. Afară, șuiera furtuna; dinspre pelerinii care dormeau în întuneric venea zgomotul unei respirații grele, iar ici și colo se auzea șoapta cuiva care

încă se mai ruga. Opaițele din capătul îndepărtat fuseseră stinse, iar acum nu mai era lumină decât la mese.

— E adevărat că ești pelerin? întrebă străinul, după un timp. Cum ai ajuns să fii?

O lungă bucată de timp, bărbatul nu-i răspunse. Se vedea cu ochiul liber că nu prea voia să vorbească despre acest lucru; nu-i făcea plăcere. Tăcea și se uita la tăblia de lemn masiv a mesei, tocită și înnegrită după o lungă întrebuințare, și își trecea mâna subțire înainte și înapoi de-a lungul ei.

— Nu din cauză că i-am părăsjt, începu el într-un sfârșit. Nu am renunțat la viața pe care am dus-o. Nu s-a întâmplat așa. Într-o zi, am plecat singur, mă plimbam fără o anume țintă chiar fără nici o țintă. Nu-mi propusesem nimic.

Întotdeauna mi-a plăcut să hoinăresc, să fiu singur, în liniște. Poate în acea zi, mai mult ca de obicei, am simțit o asemenea nevoie – nevoia de a fi departe de ceilalți; mă săturasem de viața asta lipsită de sens, de inutilitatea tuturor lucrurilor. Se poate să fi simțit acest lucru mai mult ca niciodată în acea zi. Nici nu observasem în ce direcție o luasem așa că, pur și simplu, m-am rătăcit. Nu știam unde mă aflam. Dar nu-mi păsa; mi-am continuat drumul. Mă voi întoarce în timp, mi-am spus.

Zona pe unde mă plimbam era pustie. Mai văzusem așa ceva, dar acum vedeam ce însenina un loc părăsit, cum arăta el de fapt. Nu era un loc sălbatic, ci unul folosit; chiar dacă pământul nu era îngrijit; e posibil să nu fi fost lucrat de foarte multă vreme, pentru că era năpădit de lăstari și bălării, iar pe ici, pe colo câte un pom mai tânăr; pădurea invadase din nou pământurile, și le recâștigase. Nu era nici un suflet prin preajmă, nici urmă de așa ceva. Era un loc uitat de Dumnezeu.

Nu m-a luat prin surprindere, deoarece erau multe locuri în aceeași stare. Ani de zile, războiul și-a demonstrat puterea devastatoare peste aceste ținuturi și fără îndoială era cauza acestei pustiiri. Și poate nici nu mai era cine să le cultive. După război, ciuma se întinsese mai repede ca niciodată și a făcut mai multe victime chiar decât războiul; zone întregi ale țării erau destul de depopulate și rămăseseră abandonate și paraginile. Dar o astfel de pârloagă ca aceasta nu mai văzusem. Aici domnea o ciudată stare de liniște și de vid; o stare de nemișcare ce îți dădea fiori, îți intra în oase. Așa o simțeam eu.

Nu se vedea nici o casă de om. Dar undeva mai departe erau niște copaci bătrâni ce păreau să fi crescut într-o zonă mai joasă, deoarece nu li se vedeau decât vârfurile. Nu se aflau prea departe și chiar dacă era destul de târziu m-am dus într-acolo să văd cum arăta locul acela. Am văzut că acolo jos, într-o vâlcea lungă și îngustă, se afla un cătun mic cu niște colibe și curți modeste, de-a lungul unui drum ce se întindea dintr-un capăt într-alrtlt al>yăii. Am coborât și am luat-o pe jos.

Casele erau goale și aproape toate fără uși. Deschiderile întunecate duceau în ceea ce odată fuseseră case locuite de oameni. Urzici și alte buruieni începuseră să crească peste praguri și peste pământul lipit pe jos. Am intrat în unele dintre case să văd dacă a mai rămas vreun suflet de om, dar, desigur, nu mai era nimeni, înăuntrul lor era aceeași stare de vid, cu excepția unor obiecte de gospodărie sparte și fără valoare aruncate într-un colț. Probabil, cătunul fusese jefuit după vreun dezastru care se abătuse asupra lui și a locuitorilor.

Simțeam că locuințele acelea părăsite și uitate de Dumnezeu mă deprimau, deși eram obișnuit cu asemenea priveliști. Era greu să-ți dai seama din ce cauză era părăsit, deși era destul de ușor să-ți dai seama că se întâmplase

ceva teribil: un mare dezastru. Plecaseră oamenii de frică? De disperare? Se întâmplase brusc? Război, teroare, foame, vreo boală nimicitoare – o suferință umană ar putea fi o explicație pentru ceea ce se întâmplase.

Mă plimbam în lungul drumului fără să găsesc cea mai mică urmă a unui suflet de om. Dar chiar la ultima casă, care se afla la capătul drumului, am dat peste ceva ce m-a luat prin surprindere. Era o casă sărăcăcioasă, mai mică decât celelalte, dar avea o poartă. Iar ușa ducea o potecă ce se citea în iarbă – abia de se vedea; nu puteai fi sigur că într-adevăr era o potecă. Dacă însă era o potecă acoperită, înseamnă că nu mai fusese folosită în mod obișnuit de multă vreme. Era normal să fiu surprins și curios, așa că m-am îndreptat către căsuță.

Ușa era închisă. Când am deschis-o, m-am trezit într-o cameră mică: singura, de fapt. Imediat se putea vedea că era locuită, deși erau doar puține semne, iar totul de aici arăta o sărăcie lucie. Uitându-mă înjur, am văzut un pat pe lângă unul dintre pereți; acolo se afla o femeie care stătea cu fața-n sus și cu mâinile încleștate pe piept. La picioarele ei, se afla încolăcit un câine.

Câinele se ridică scoțând un geamăt scurt și mă privi cu niște ochi umezi și obosiți. Era o ființă înfometată, demnă de milă, cu blana năpârlită și gălbuie. Când m-am apropiat, a sărit jos din pat și s-a frecat dtfpieioarele mele, apoi s-a urcat la loc în pat și s-a așezat la picioarele femeii.

M-am aplecat asupra ei. Atunci am văzut că era moartă.

Corpul ei, care era teribil de emaciat, era întins pe un braț de paie și era acoperită în parte cu niște zdrențe și haine vechi. Părea de vârstă mijlocie, dar era atât de slabă încât nu era ușor să fii sigur. După toată suferința pe care probabil o îndurase, avea pe față o expresie de seninătate, de liniște solemnă. Stăteam și mă uitam la ea, plin de

uimire, mișcat de această întâlnire neașteptată cu moartea – de această experiență singulară – după plimbarea mea prin locurile pustiite și satul părăsit.

Dar ceea ce a fost remarcabil nu a fost faptul că am descoperit-o cu toată nenorocirea ei, nici de moartea ei în singurătatea asta deplină. Ceea ce a fost remarcabil...

— Ei bine? întrebă străinul, deoarece bărbatul se opri.

— Ceea ce a fost remarcabil... a fost că purta semnele crucificării – ceea ce se numește „stigmate”.

— Semnele crucificării! exclamă străinul, cu o tresărire violentă.

— Da. I-am văzut imediat semnele pe mâini, iar când i-am descoperit picioarele, și acestea aveau urmele cuielor.

— Ce spui!

— Depășește înțelegerea. Dar așa a fost.

— Sigur?

— Da. Le-am văzut cu ochii mei. Și am fost la fel de stupefiat și tulburat ca tine – așa cum se pare că ești tu. Am fost destul de zdruncinat de cele văzute și m-am purtat foarte ciudat un timp, trebuie să recunosc. Este ciudat cât de puțin te poți cunoaște pe tine însuți...

— Ce vrei să zici?

— Vreau să spun... în vreme ce stăteam acolo, brusc, am căzut în genunchi lângă ea... în fața ei. Oh...

— Da. Nu știu nici eu de ce.

Străinul tăcu, dar mâinile lui subțiri nu mai aveau stare. Au tăcut amândoi, o vreme.

— Cu siguranță murise cu multă vreme în urmă, reluă bărbatul. Erau multe semne în acest sens, dar nu era nici u «fel de miros în cameră. Dar poate era așa deoarece corpul era atât de slăbit. Probabil că multă vreme stătuse fără hrană, neavând nimic de mâncare. Nu era nici un fel de

mâncare în casă. În vatră era puțină cenușă și câteva lemne pe jumătate arse, dar nimic nu arăta ce i se întâmplase înainte de moarte.

Lumina zilei începea să scadă și poate că urma să plec și nu mă gândeam să stau acolo în întuneric cu o persoană moartă, pe care oricum nu o cunoșteam și cu care nu aveam nici un fel de legătură. Dar nu voiam să o părăsesc. Nu voiam să stea singură acolo în întuneric în noaptea care urmase morții ei; stătuse destul de multă vreme singură. Cineva trebuia să stea de priveghi, îmi spuneam. Și cum ajunsesem aici din întâmplare, condus de ceva de dincolo de mine, eram sigur că asta trebuia să fac.

M-am așezat pe o bancă lângă vatră, iar întunericul cobora în cameră, peste femeia moartă și peste mine. Și peste sat și pământurile pustiite acolo unde nu locuia nimeni.

în acel moment, în timpul acelei lungi nopți, m-am hotărât să devin pelerin. Când mă gândeam la soarta ei, la suferințele ei de neimaginat și la felul în care trebuie să fi zăcut acolo tânjind după o altă Golgotă, unde zbuciumul și rănile nu erau doar ale unei ființe umane – unde în plină durere s-a produs un miracol, o transfigurare – pe de altă parte, m-am hotărât să merg în pelerinaj la locul unde gândurile către care se îndreptaseră în timp ce ea însăși suferea. Am vrut să fac asta pentru ea: era cel mai mărunt lucru care mi s-ar fi putut cere. Am vrut să plec în pelerinaj de dragul ei. Nu de dragul meu. Ei bine, și de dragul meu, desigur; se înțelege de la sine... dar... o, este complicat, nici eu nu prea înțeleg...

În acea noapte, când m-am hotărât, totul îmi era confuz – și totul era neclar – nu încă...

Nu, chiar nu înțeleg...

Dar este ceva ce voi îndeplini – ceva ce trebuie să duc la bun sfârșit, indiferent de ce se va întâmpla după aceea. E o datorie sacră. Nu, nu o datorie. O promisiune sacră pe care am făcut-o. Am făcut-o... ei bine, mi-am fa-cut-o mie însumi.

Privea în gol, încruntat, evident tulburat de ceea ce îi dăduse imboldul.

— A fost o noapte lungă. Cfedeam că nu se va mai termina. Și nu mi-a fost ușor, trebuie să recunosc, deoarece mă gândeam atât de mult la ceea ce tocmai ți-am spus: lucrul pe care nu-l puteam înțelege. Și la ea, acolo departe în întuneric – la toată suferința umană, la suferința mea. La misterul destinului oamenilor.

Era atât de multă liniște de parcă întreaga lume era încremenită. Ce zgomot ar fi putut fi? Nu era nimic care să tulbure nemișcarea în acea lume complet părăsită.

Tot ce s-a întâmplat – undeva pe la miezul nopții, cred – a fost un cal care venea pe drum; trebuie să fi fost un cal. Așa părea după zgomot. Și șchiopăta. Nu-și putea lăsa greutatea pe un picior; ceea ce se putea auzi bine – din ce în ce mai bine pe măsură ce se apropia. Când a ajuns la capătul drumului a luat-o pe potecă înspre casa femeii moarte, a amușinat-o – capătul peretelui, fereastra; a înconjurat casa și a adăstat mai mult la ușă. Era de parcă animalul fusese obișnuit să vină aici și să facă acest lucru. Poate știa că aici mai rămăsese cineva:

cineva dintre cei care locuiseră aici. După o vreme a plecat, se auzea cum șchiopăta din în ce mai în jos pe drum.

Într-un sfârșit, a început să se lumineze de ziuă, iar acest lucru a venit ca o ușurare. Când s-a luminat bine, câinele a coborât din pat și mi s-a frecat de picioare, gemând. Apoi iar s-a urcat în pat și s-a așezat oftând alături de femeia moartă. A făcut acest lucru de mai multe ori, în

vreme ce stăteam acolo privind-o pe cea de care îmi legasem soarta și mă întrebam ce să fac mai departe.

Sau poate ea și-a legat soarta de mine? Nu știam.

Știam doar că primul lucru la care trebuia să mă gândesc era să o înmormântez. Am ridicat-o – era atât de ușoară încât nu părea adevărată – și am scos-o afară în dimineața aceea minunată; chiar era frumoasă, soarele de dimineață făcea iarba și toți copacii să strălucească. La o distanță oarecare de casă era o coastă mică de deal, în bătaia soarelui, și am dus-o acolo. Am găsit o cazma într-o magazie de lângă casă și i-am săpat mormântul, în timp ce lucram, am auzit cântecul păsărilor care mă înconjura din toate părțile. Era ciudat, deoarece cu o zi înainte, în ținutul acesta pustiu, nu auzisem nici un cântec de pasăre^Nu, existase ori nu-l observasem? Acum, era dimineață și poate de aceea cântau, de bucurie. Și ele se pot bucura. De ce nu ar cânta?

După ce am acoperit mormântul, am stat puțin cu capul plecat; și asta i-a fost slujba. N-am spus o rugăciune sau ceva asemănător, pentru că nu-i în firea mea. Apoi am plecat, cu câinele la picior. Stătea aproape de mine, chiar la picior unde încă mai stă și acum.

Acum am ajuns să mă alătur pelerinilor.

Dar nu sunt unul dintre ei.

Terminase de povestit. După aceea s-a retras în sine.

Respirația calmă a celor ce dormeau se auzea în întuneric; dar unii care poate nu-și găseau liniștea în suflet se foiau și se zvârcoleau.

— Nu; poate chiar ești, zise străinul, atunci când spui că nu ești unul dintre ei. Ai vrea să fii?

— Poate – într-un fel. Dar nu aș putea fi ca ei.

— De ce nu?

— Când pelerini stau în genunchi acolo, ru-gându-se și mărturisindu-și păcatele, îmi dau seama că eu nu pot să fac așa ceva. Nu vreau să fac așa ceva, indiferent de câte păcate am făcut. Nu-mi place să stau în genunchi. N-am făcut-o niciodată.

— Pentru ea ai făcut-o...

— Da, știu. Asta-i atât de ciudat, atât de misterios. Pentru ea am făcut-o. De ce? Și apoi, în fața cui am îngenuncheat? De multe ori, mi-am pus întrebarea asta. Tu poți să-mi spui?

Străinul nu-i răspunse la această întrebare. Nici nu-i arătă ce credea, ci stătea cu ochii în podea, astfel încât bărbatul să nu-i întâlnească privirea.

Într-adevăr, până acum, bărbatul nu-i întâlnise privirea, dar nici nu se gândise la așa ceva. Era mult prea ocupat cu propriile sale gânduri pentru a se uita la străinul căruia i se confesa.

— E ușor de înțeles de unde-i veneau stigmatele, zise bărbatul cu o voce mai înceată decât înainte. Și poate era pentru el... pentru el, de fapt, îngenuncheasem. Tu ce crezi? Tu cum vezi lucrurile?

— Eu? Ce treabă am eu cu asta?

— Nu. Nu, desigur nu. Nimic. Chiar mă întrebam, totuși... Chiar mă întrebam ce crezi.

— Ce cred? Da?

— La fel ca tine, desigur, «red^ că din cauza lui ai îngenuncheat. Dar felul în care te-a determinat să faci gestul a fost unul ciudat.

— Și eu cred la fel.

— Felul în care își impune puterea asupra ta. Asupra mea?

— Da. Un mod neobișnuit, trebuie să spun.

— Putere asupra mea!

— Chiar asta e. Ce altceva?

— Putere?

— Da. Nu vrei să accepți acest lucru?

— Nu. Nu, nu vreau pe nimeni care să aibă putere asupra mea. Nimeni. Nici el, nici...

— Dar tu ești în pelerinaj la mormântul Său.

— O fac de dragul ei.

— Și de dragul tău, după cum mi-ai spus chiar tu.

— Nu m-am mai gândit la așa ceva pentru mine!

— Nu. Bineînțeles că nu. Așa se întâmplă. Așa că te-a condus la femeia cu semnele crucificării, care zăcea acolo singură în pustie. A fost singura cale pentru el ca să-ți arate rănile sale, de care altfel nu-ți păsa deloc. Dar te-a făcut să îngenunchez! și să devii un pelerin. Te-a făcut să lași totul în urmă și să fii unul dintre cei mulți în pelerinaj la mormântul său. Iar pentru a se asigura – pentru a se asigura că nu îți uiți promisiunea, a trimis câinele cu tine...

Bărbatul îl privi uimit pe străin, deși până atunci nu prea îi aruncase vreo privire. Dar în lumina slabă, vedea puțin din omul care stătea acolo cu capul plecat, frământându-și, fără încetare, mâinile subțiri pe genunchi.

— Probabil că-l cunoști foarte bine! îi spuse, puțin disprețuitor, puțin sceptic; totuși, era clar că era foarte marcat de ceea ce-i spusese străinul. Pentru că nu a primit nici un răspuns, continuă: Cât despre mine, eu nu-l cunosc prea bine. Și nu pot spune că simt vreo dorință să merg la mormântul lui, la Golgota lui, o fac pentru ea, așa cum am spus; pentru femeia care își dorise atât de mult să fie acolo ea însăși. Ce-mi doresc eu, nu mai știu. Deseori se prea poate să fie așa: nu știu.

Dar ea a știut. Și poate îi făcea plăcere să creadă că putea cineva să aibă atâta putere asupra ei. Probabil. Dar mie, nu.

își întinse picioarele pe sub masă și își schimbă poziția. Câinele, poate puțin deranjat de acest lucru, se întoarse ș» el^și se așeză în alt fel la picioarele lui. Schelălăia încet.

— Trebuie să știi o mulțime de lucruri despre el, reluă bărbatul. De unde știi toate astea?

Străinul nu-l luă în seamă.

Se pare că știi cum face ca să prindă pe cineva și să-l facă să îngenuncheze – și să devină pelerin. Oare chiar își bate atâta capul pentru un singur om? Mi se pare destul de neobișnuit.

— Cred că face orice pentru persoana pe care a ales-o.

— A ales-o?

— Da. După aceea nu-i mai dă drumul. Niciodată nu-i mai dă drumul. Niciodată nu-l mai eliberează. E ușor să vezi că nu știi ce înseamnă să fii bătut de Dumnezeu.

— Bătut! Da.

— De Dumnezeu? Oare este posibil? Străinul tăcu. Tăcea într-un fel care îi făcea cuvintele să pară chiar mai ciudate – din ce în ce mai dificil de interpretat. Totuși, probabil, voia să spună ceva special prin ele. Pentru prima dată, bărbatul se gândi că necunoscutul de lângă el putea avea un destin al său și nu se afla acolo doar pentru a-l asculta pe el. Se uită la el o bună bucată de timp – la felul în care stătea încovoiat, cu mâinile uscățive frământându-i genunchii.

— Ce putere are asupra ta? îl întrebă brusc. Străinul păru surprins de aceste cuvinte de parcă ar fi fost lovit de un fulger. Se îndreptă, își ridică capul și, brusc, bărbatul îi întâlni privirea care nu semăna cu a nici unui om pe care îl

văzuse vreodată: o privire pustiită ce părea că vine dintr-un alt timp, dintr-o altă lume. Ochii aceia păreau niște fântâni secate cu mult, mult timp în urmă.

Privirea aceea a fost singurul răspuns pe care l-a primit; și o vreme îndelungată au stat fără să schimbe un cuvânt. Ploaia și furtuna vânturau casa; ferestrele oarbe străluceau din când în când, iar tunetul bubuia în depărtare.

— Ți-ai căutat adăpost aici din cauza furtunii? întrebă bărbatul, în sfârșit, numai ca să spună ceva.

Străinul dădu ușor din cap.

— Înțeleg. A fost ciudat să fi fost împins aici cu toate că, desigur, nu mai este un alt loc pe dealurile acestea. Numai acesta, • pentru pelerini.

Nici eu n-aș fi venit aici, dacă aș fi avut de ales. Niciodată. Iar când vom coborî pe meleagurile locuite nu am de gând să mă opresc la vreun han pentru pelerini.

Încotro mergi?

— Eu? Eu?

— Da. Nu ești pelerin. Tu nu te îndrepți către Golgota sau către un alt loc, nu-i așa? Niciunul dintre locurile sfinte?

— Nu am nici un loc sfânt la să mă duc.

— Nu, dar trebuie să fie locuri sfinte. Nu crezi? Vreau să spun... pentru alții?

— N-am nici o idee. Bărbatul tăcu, uitându-se la el.

— Și nu te închini la nimic? Nu.

— Nici la Dumnezeu? Străinul tăcu.

— Și nu-ți reproșezi nimic din cauza asta? Cum fac eu... uneori?

— Nimeni pe lume nu trebuie să se închine lui Dumnezeu.

Bărbatul tresări și își mișcă brusc picioarele sub masă. Câinele, care probabil fusese lovit, scoase un urlet scurt. Se aplecă și se uită la el.

— Taci! spuse, împingându-l cu piciorul. Nu face altceva decât să schiaune.

Femeia căreia îi spusese Diana se întoarse la masa lor, chiar mai ametită decât înainte și se așeză în fața bărbatului.

— Porcii ăia – toți sunt beți acum. Nu-i mai suport. Chiar și escrocul ăla care le bagă pe gât amulete și crucifixe false este beat: ăla care se preface că e călugăr – și poate e, dacă tot suntem aici. Nu știu. Și tipul ăla, Hubert, care nu mă lasă în pace deloc. Cu toții! Toată banda e beată – și la ce-or să mai fie buni mâine dacă este vreo treabă bună de făcut. Trebuie să fii treaz ca să poți să faci o treabă cum trebuie, nu-i așa? Crucifixe făcătoare de minuni – ai mai auzit de așa ceva! îi îndeamnă să i le cumpere. Și indulgențe pentru oricâte păcate vrei... le face chiar el, el le scrie, vreau să spun. Știe să și trișeze la cărți aproape la fel de bine ca mine. În ce nenorocire m-ai aruncat; este numai vina ta că am ajuns între ei, nu-i așa, nu?

Iar apoi tu o ștergi și spui că vei fi pelerin – că trebuie să mergi la mormântul Mântuitorului, în Țara Sfântă – și mă lași atcijțu canaliile și banditii care trăiesc jefuind pelerinii, jefuin-du-i pe toți cei care se îndreaptă către aceleași locuri. Să le fie rușine – nu-mi pot imagina de ce, odată, am vrut să rămân cu tine. Vă spun, chiar și Hubert e un om mai bun ca tine, pentru că, cel puțin, e un hoț cinstit – doar pungaș, nu un amestec de pungaș și impostor pe jumătate salvat ca tine. Și mă iubește, dacă vrei să știi – chiar mă iubește și eu îl iubesc pe el, deși mă dezgustă așa cum numai un bărbat mare și mătăhălos poate dezgusta o femeie. Ueah!

— Iar tu cine ești? zise, întrerupându-se brusc și întorcându-se către străin. O, da, stăteai deja aici; îmi amintesc acum. Arăți ciudat; arăți de parcă ai fi murit cu mult timp în urmă. Nu-i așa? Nu că ar fi treaba mea.

Ai niște ochi atât de ciudați, adică... destul că poți speria pe oricine. Nu vorbești multe, dar poate ești destul de deștept, cu toate astea. Pari a fi – cu ochii ăia și atât de bătrân cum trebuie să fii – dar mie mi-e totuna. Nu contează-nimic!

Ce tot stați aici chicotind, până la urma urmei? Ei? Și nici măcar nu beți. Ce rost are doar să stați? Dar uite-o pe bătrâna Elizabeth, așa că lumina o să se stingă de-acum. Porcii ăia n-or să mai poată bea – uite, o să le spună asta, vedeți? Bine! Ea se ocupă de lege și ordine în cocina asta – iar dacă nu-i atât de multă ordine, nu-i vina ei. Nu-i așa? Poate ea să schimbe oamenii? Ei? Poate ea să facă ceva dacă toată gloata asta se adună oriunde sunt pelerini? Pentru că se adună. Pelerinii atrag toată drojdia. Iar casa asta plesnește de pelerini, așa că asta aduce mai multă drojdie, desigur. Iar ăștia sunt cea mai de jos drojdie posibilă. Poate să facă ea ceva? Vă întreb.

Nu, Elizabeth e de treabă: nu-i nimic în neregulă cu ea. Îmi place mult.

Vă spun eu, este cea mai bună persoană pe care o cunosc – singura care este așa cum ar trebui să fie oamenii. Așa ar trebui să fim, dacă am putea alege. Dar cine poate? Cine poate – singur – cum...

Suspină și își șterse nasul în grabă.

Ce-a făcut ea, an după an, aici în această casă: tot binele pe care l-a făcut, purtându-se cu toți la fel – bogați și săraci*pe. Lerini și păcătoși obișnuiți – nu vă puteți imagina, niciodată. Chiar Dumnezeu însuși, poate, nu și-a luat timpul să scrie tot în cartea lui – nu totul; știți, sunt

atât de multe. Iar ea a fost aici toată viața ei, de când a fost aruncată aici, învelită într-o cârpă azvârlită pe ușă – ușa aia de acolo – de o femeie pe care mai apoi au gă-sit-o după ce murise înghețată sus în trecătoare. Era o noapte de iarnă – sau poate de toamnă. A trebuit să slugărească și să muncească din greu până a ajuns să fie îngrijitoarea și stăpâna locului ăsta; iar ea este asta de când o știm. Iar ce-a văzut și ce-a trăit ea aici în acest timp – în lunga ei viață – cu tot felul de oameni care i-au trecut prin casă... ei bine, imaginați-vă, dacă puteți. Ce-a mai trăit și cunoscut! Nimeni nu a văzut atât de multe ca ea. Dacă îți dai seama ce spun prin „multe". Da?

O femeie în vârstă, care se mișca greu șchiopătând ușor, veni calm la masa lor și le spuse că era vremea să meargă la culcare și că trebuia să stingă opaițele. Fața îi era încercănată și obosită de parcă lucrase toată ziua și avea nevoie de somn și ea. Era scundă și cu șolduri rotunde.

— Iar ai băut mult? îi zise femeii, uitându-se la ea cu ochii ei bătrâni și cenușii, sprijinindu-se puțin de masă de parcă avea nevoie de ajutor.

— Da, dragă mamă, am băut. Te întristează? De ce întotdeauna te întristez?

Femeia mângâie mâna ridată cu vene albastre proeminente.

— O, nu. Lucruri mărunte ca acesta nu mă întristează. Nu merită.

— Ești bună. Așa că o să mă ierți?

— O să trebuiască, mă gândesc.

— Da, tu ierți totul.

— Oh, nu, deloc. Nu ideea asta mă conduce. Deși cu mulți oameni așa se întâmplă. Doar că eu las pe altul să judece. Poate este mai sever decât mine, dar, pe de altă

parte, el știe mult mai multe. Nu știu destul ca să pot judeca.

— O, da' de unde! Tu știi mult mai multe decât Cel Atotputernic.

— Nu vorbi așa, sau chiar o să mă supăr pe tine!

— Ba da, oricum, lasă-l pe el să spună ce vrea. Și să judece cât îi place. Mie nu-mi pasă decât de ceea ce crezi tu; muvțeau să am nimic de-a face cu el.

— Va veni vremea când o să trebuiască să ai de-a face cu el. Dar să sperăm că va fi blând cu tine. Poate va găsi ceva la tine care să-i placă; cine știe?

— Mă întreb ce-ar putea fi? Dar asta-i treaba lui.

— Da, este.

Se îndreptă de spate și îi aruncă o privire gravă și curioasă ciudatului străin, deși fără să fie surprinsă de ceva în privința lui. Cu siguranță nimic nu o putea surprinde.

— Ei bine, copii, trebuie să mergeți la culcare și să stingeți lumina. Tobias, ocupă-te tu de asta.

Dădu ușor din cap în semn de noapte bună și se întoarse în întunericul din care venise.

Când se ridicară de la masă, femeia se duse la Tobias, îi mângâie obrazul nebărbierit și zise:

— Nu ești supărat pe mine, nu-i așa? Și apropiindu-și buzele de fața lui, îi șopti: Dacă vrei ceva în seara asta, știi unde să mă găsești.

Bărbatul nu-i răspunse. Se aplecă și suflă în flacăra opaițului de pe masa lor. După care plecă, urmat îndeaproape de câine. Străinul îl urmă și el și găsiră două locuri pe paie, atât de aproape de ușă încât nimeni nu a vrut să stea acolo. S-au întins unul lângă altul în întuneric, cu câinele încolăcit la picioarele bărbatului. Când se foia, incapabil să se odihnească, și animalul se mișca,

cuibărindu-se tot mai aproape de el cu un mic scâncit vrednic de milă.

Dar străinul stătea perfect liniștit, cu privirea fixată în întuneric.

Când, a doua zi dimineața, hanul reveni la viață, iar pelerinii priviră cu atenție prin ferestrele puțin luminate, văzură că furtuna se oprise în sfârșit, iar ziua promitea să fie, cu adevărat, frumoasă. Bucuria adusă de această promisiune și faptul că puteau să-și continue călătoria se răspândi repede printre ei și cu toții se înghesuiră la ferestre ca să privească. Cineva deschise ușa mare de la ieșire și lumina soarelui invada interiorul. Oamenii se grăbiră afară ca să fie siguri; da, era, într-adevăr, o dimineață radioasă! Intrară din nou în grabă pentru a se pregăti de plecare. Urmau să pornească de îndată ce puteau și toată lumea se grăbi să-și pună lucrurile în ordine.

Marea cameră era plină da oameni care legau boccelele, își adunau lucrurile în saci sau erau prinși într-un fel sau altul cu pregătirile de plecare. Unii își schimbau hainele și se încălțat cu ceva potrivit pentru mersul pe jos, alții se spălau cât de cât cu apă dintr-un butoi ce fusese adus înăuntru; femeile își pieptănau părul ciufulit după somn, și-l împleteau în grabă cât de bine puteau și îl îndesau sub bonete. Unii își îngrijeau picioarele, care îi dureau, pentru ultima dată înainte de lunga călătorie de peste zi, masându-le cu unguente pe care le cumpăraseră de la vânzătorii ambulanți, care se aflau pe acolo încercând să vândă mai multe dintre produsele lor. Alți vânzători ambulanți își deschiseseră cutiile cu amulete, rozarii și picturi cu sfinți, sperând să facă mai multe afaceri; dar nimeni nu avea vreme pentru așa ceva. În ultimul moment, câțiva pungași încercară să ia ceva de valoare de la un om simplu printr-un troc; zarafi cu pungile pline de bani calpi își ofereau serviciile, pentru a asigura tuturor moneda țării către care

se îndreptau. Un bătrân strigă că fusese furat în timpul nopții; descoperise asta când voise să plătească ceva. Dar nimeni nu-l lua în seamă, nimeni nu avea timp. Era numai agitație și alergătură de colo, colo. Dar unii se plimbau cu fețe palide și sco-fâlcite cu ochii lor luminoși, prea puțin influențați de ceea ce se întâmpla în jurul lor și murmurau rugăciuni în timp ce rozariul le aluneca printre degete. Uneori se opreau, cu ochii închiși și buzele strânse, strângând cu pasiune crucifixul în mâini. Ciudatul străin, pe care nu-l observase nimeni sau nu-i acordaseră nici cea mai mică atenție, se uita uimit în jurul lui și îi urmărea pe cei care strângeau în mâini mica imagine a bărbatului ce fusese odată crucificat pe Golgota – o strângeau atât de tare încât crucea probabil îi rănea și le intra adânc în palme. Se întoarse cu spatele, dar mintea sa mai era preocupată de acest lucru.

O surdo-mută stătea singură, nu o cunoștea nimeni sau nimeni nu știa de ea, nici de unde venea, nici de ce se alăturase pelerinilor. La început, își puseseră multe întrebări în privința ei, dar acum se obișnuiseră cu ea și nu-i mai acordau atenție. Era înaltă, foarte palidă, aproape decolorată, cu un păr moale, deschis la culoare.

Un clopoțel suna, chemând la rugăciune. Toți oamenii se opriră din ceea ce făceau și îngenunchează; de asemenea, și vânzătorii ambulanți, zarafii și trișorii de toate felurile și-au împreunat mâinile și, în șoaptă, repetau rugăciunea care li se spunea. Singurul care a rămas drept era străinul, dar stătea într-o parte și nu era observat, în timp ce se uita peste adunătura aceea îngenuncheată, se gândea la omul cu care vorbise atât de mult în timpul nopții de dinainte și se întreba dacă se afla printre ei. Nu-l putea vedea, dar, fără îndoială, se afla acolo.

Acum, hrana urma să fie distribuită tuturor acestor oameni înainte de a-și începe obositoarea călătorie a zilei;

s-ar putea să treacă mult timp până să mai apuce să mănânce. Micul dejun a fost pus pe mesele grele de lângă ușă. Durii care stătuseră pe lângă ele cu o seară înainte dispăruseră și nu erau de văzut; probabil plecaseră în timpul nopții sau dimineața devreme. Nu erau destule locuri la mese pentru toți; iar masa era servită în ture. Chiar și așa, nu toți pelerinii mâncau aici: numai cei mai simpli sau mai săraci dintre ei. Bogații își luau masa în altă parte a casei. Cum aveau cai și rădvane, erau mai puțin grăbiți să pornească, așa că nu apăruseră încă. Era o mare înghesuială în jurul meselor, iar unii se înghionteau și se îmbrânceau, nerăbdători să înghită cât de multă hrană puteau. Alții stăteau de parcă erau legați în lanțuri de scaune și mâncau încet și cu grijă – și nu se lipseau nici de băutură – până când erau dați la o parte de alții. Dar majoritatea erau moderați, cum le sade bine pelerinilor, iar unii care își torturau carnea abia se atingeau de mâncare; se uitau cu dispreț la cei care se în-dopau și șopteau indignați între ei. Trecu mult timp până când toți au fost hrăniți.

Acum conducătorii diferitelor grupuri le-a ordonat să se adune în fața hanului și toți au luat-o din loc. Lumina, care îi izbea pe măsură ce ieșeau, aproape îi amețea. Soarele se ridicase de-acum ceva mai sus, deasupra dealurilor de la răsărit, și inunda minunatul peisaj cu razele lui încă răcoroase, umplându-l cu strălucirea și puritatea unei noi zile, în același timp făcând totul să apară extraordinar de clar chiar lucrurile cele mai îndepărtate – astfel încât ți se părea că vezi lumea pentru prima dată. Era o prospețime după ploaie, de parcă pământul fusese nou creat – d* parcă apăruse în chiar acea dimineață și era încântat de acest lucru. Apele susurau undeva în mici râuri și pâ-raie care șerpuiau strălucind în jos pe coaste sau curgeau peste ele în cascade și toate văile erau pline de cântecul lor. Da, era

într-adevăr dimineață, dimineața Facerii, a învierii. Stăteau captivați, privind în jurul lor, mulțumind pentru acest miracol pe care ei îl legau de pelerinajul lor și îl luau drept un dar divin. Pe munții cei mai înalți căzuse zăpada – prima de după vară – iar vârfurile albe se ridicau către ceruri ca un cântec de laudă, înveseliți, drumeții au cântat și ei – un cântec al pelerinilor, cel mai frumos pe care-l știau – despre cerescul Ierusalim care se afla în ceruri deasupra celui pământesc: locul după care tânjeau cu adevărat – către care se îndreptau acum. Chiar dacă pământul era frumos, ei totuși își doreau să-l părăsească pentru orașul celest. Printre cântăreți, se afla surdo-muta cea înaltă, privind în jurul ei la vastul peisaj neobișnuit.

Străinul îi observa de la o mică distanță, de parcă în secret: fețele lor, care ca o regulă erau destul de obișnuite și inexpresive, la fel ca majoritatea oamenilor, dar acum erau acum radioase; radioase de la ceva ce nu le aparținea, ceva din afară, dar... poftim? Nu știa. Cum ar putea ști? Dar ceva totuși. Și cât de ciudat era că aceștia erau aceeași oameni care până de curând se certaseră din cauza mâncării și, despre care femeia cea amețită spusese atât de multe lucruri defăimătoare noaptea trecută.

Și iat-o stând acolo, puțin mai departe de el, și ea se uita la mulțimea extaziată. Era albă la față, nu mai era deloc așa cum fusese cu o zi înainte, și părea foarte sumbră și deprimată. Părea să caute pe cineva în mulțimea de pelerini; apoi s-a dus și a vorbit cu o femeie destul de tânără – să fi fost fata care își câștiga banii pentru pelerinajul printr-o viață promiscuă? Probabil că ea era. Totuși, nu arăta deloc așa și nu era nici pe departe frumoasă. Dar femeia căreia i se spusese Diana vorbea cu ea, cu o voce abia auzită, mișcată de despărțirea care se apropia; nu-i mai dădea drumul la mână. O invidia pe fata care pornea la ora aceasta de dimineață către ceva nou –

ceva ce ea nu-și putea dori și de care ei nu-i păsa? Invidia ea acest lucru?

Fata însăși era calmă și stăpânită; uimită, poate, de agitația celeilalte femei și jenată că nu-i mai dădea drumul la mână. În trăsăturile ei urâte, destul de grosolane, nu era nici o exaltare specială; nu părea mai mult decât bucuroasă, într-un mod obișnuit, că pleca și își continua pelerinajul; cu toate acestea, în ochii ei părea a fi o strălucire care nu se observa de la o asemenea distanță. Multe lucruri, chiar și cele mai însemnate, depind de distanța de la care le observi, iar el nu putea nega faptul că putea fi ceva în ea, ceva ce nu se putea vedea.

Și el se uita după cineva în acea mulțime: bărbatul pe care îl chema Tobias, care îi povestise aventurile lui remarcabile. Era ciudat. Nu era de văzut niciunde. Nu avea cum să fie acolo – nu era în grup, care acum era complet. A fost o situație foarte ciudată. Iar acum coloana era gata de pornire. Conducătorii mergeau în lungul ei, numărând membrii din grupurile lor pentru ultima dată, și aflară că toți erau prezenți. Cele două femei, care erau prea slăbite ca să meargă pe jos, fuseseră puse călare pe niște măgăruși, iar bărbatul care se rănise la picior era de mult așezat pe catârul său care tro-păia nerăbdător. Toți erau gata. Numai Tobias lipsea. Nimeni nu a întrebat de el și nimeni nu s-a gândit să-l aștepte, deoarece nimeni nu știa că era pelerin, iar el nu era chiar parte din grupul lor.

Acum, bătrâna Elizabeth ieși din han, cu pasul ei ușor împiedicat. Și ea, fără îndoială, voia să-i vadă pe pelerini plecând. De câte ori nu făcuse ea acest lucru înainte: să-i privească îndepărtându-se, pornind în lunga lor călătorie către țara aceea neînchipuit de departe, despre care auzise atât de multe lucruri, dar pe care nu o va vedea niciodată? își dorea ea să facă la fel, să plece la fel ca și ceilalți, în loc să aibă doar grijă de casă? Oare își dorise asta vreodată?

Era greu să-ți dai seama. Fața ei bătrână, obosită și brăzdată, nu trăda nimic. Nici o schimbare nu se vedea pe fața ei când ultima coloană de pelerini se îndepărta și cântecul despre Ierusalim răsuna din nou, chiar mai triumfător și mai voios decât înainte. Ea doar îi urmărea cu privirea ei cenușie.

Dar Diana, cu ochii plini de lacrimi, stătea și-i privea pe toți și pe fata, care nu și-a întors privirea nici un moment, laieL^a și ceilalți, privea înainte. O auzi scoțând un oftat.

În fața procesiunii, o cruce mare de lemn nevopsit era purtată sus de tot deasupra capetelor tuturor. Se profila peste imaginea trecătorii din sud, dar atunci când coloana ajunse pe o înălțime se profila pe cer. Străinul privi cum crucea era purtată înainte în acest peisaj preafrumos de parcă tot pământul îi aparținea ei, urmată de toți acei oameni – toți cei care se îndreptau către micul oraș, către movila aceea neînsemnată, unde, odată, a stat crucea. A rămas singur în sfârșit, privind... Oare nu va fi uitat niciodată?

Se gândea la acestea în timp ce, mai târziu, se plimba singur, în partea mai largă a văii unde se afla hanul.

A fost într-adevăr ciudat. Atât de mulți fuseseră crucificați pe acea Golgotă, acel mic deal către care toți acum mergeau în pelerinaj. Da, pe aceeași cruce la fel ca pe el – crucea care, spuneau ei, era a lui și pe care o venerau ca pe lucrul cel mai sfânt din lume; pe aceasta mulți alții fuseseră torturați, deoarece a fost utilizată atât timp cât era funcțională. Pe de altă parte, fuseseră celelalte cruci înainte și după a lui și toți cei care suferiseră pe ele. Dar doar el a ajuns să conteze; restul nu însemnau nimic. Fuseseră uitați cu multă vreme în urmă; într-adevăr nimănui nu-i pasase vreodată de ei sau nimeni nu avusese nici o idee de ce sufereau, dacă erau vinovați sau

nevinovați; nimic. Numai de el își aminteau. Toți suferise la fel ca el, dar suferința lor nu avusese nici un scop, așa că a fost uitată. Numai suferința lui avusese un înțeles. Iar el știa acest lucru. Știa. Un înțeles pentru toate vremurile, pentru toți oamenii; probabil a fost investit astfel atunci când s-a îndreptat către sacrificiul morții. Ar fi mai puțin greu de îndurat ceea ce trebuie îndurat dacă ești investit cu măreția și semnificația a ceea ce urmează să se întâmple. Probabil te ajută foarte mult să-ți accepți soarta știind că destinul tău este atât de nemaiîntâlnit, atât de înălțător. S-ar putea să nu fie cel mai greu dintre toate lucrurile să urci un deal și să te lași crucificat.

Se spune că suferința și moartea sa sunt cele mai importante evenimente care s-au petrecut vreodată în lume și cele mai semnificative. Poate; se poate să fie și așa. Dar câți nu suferă fără ca suferința lor să aibă vreo semnificație!

Acestea îi erau gândurile în timp ce se plimba în singurătatea lui. Mergea aplecat și nu se uita deloc în jurul său. De ce s-ar uita? Dar, acum, și-a ridicat fruntea un moment; și jos într-o vâlcea, în stânga lui, îl văzu pe Tobias mergând de-a lungul unei ape care curgea pe acolo. Mergea în sus și în jos pe pământul gol de lângă apă, unde se afla un drum aproape neumblat. Neliniștit, se plimba în sus și în jos, urmat îndeaproape de câinele de un galben șters. Probabil căutase acest loc pentru a-și găsi singurătatea. Străinul se întrebă dacă ar trebui să-l lase în pace, dar după o oarecare ezitare coborî coasta acoperită de tufăriș pentru a se întâlni cu el.

Când îl zări, bărbatul păru gata să fugă de el. Totuși nu a fugit, ci doar se întoarse cu spatele, prefăcându-se că nu observase că s-ar apropia cineva. Străinul coborî pe pământul gol și se îndreptă către el.

Deși bărbatul era cu spatele, era limpede că era agitat, iar apropierea străinului nu părea să-l liniștească; mai degrabă, invers. Dar nici chiar străinul nu era cu totul calm, deoarece bănuia că ar fi putut fi cauza tulburării bărbatului sau, în parte, vinovat de acest lucru.

— De ce nu ai mers cu pelerinii? îl întrebă. Tobias se întoarse brusc și îi aruncă o privire grea.

— De ce să fi mers? Nu sunt pelerin și nu voi fi niciodată.

Străinul privi în jos, evitându-i ochii; totuși îi văzuse. Iar fața aceea subțire și osoasă era speriată.

— Dar promisiunea ta?

— Ce promisiune?

— Față de ea... Față de femeia aceea, vrei să spui? Ce-i cu ea? Ce treabă am eu cu ea?

— Oh, nimic, bineînțeles. Doar că mi-ai spus...

— Ți-am spus! Păi, și ce dacă ți-am spus?

Nu trebuie să dai crezare tuturor poveștilor pe care ți le spun oamenii. Și nu văd ce legătură are cu tine. Oricum, nu-i treaba ta, nu-i așa? Nu, sigur că nu!

— Nu. Atunci de ce ai venit aici? De ce fugi după mine?

Străinul nu-i răspunse. O vreme, niciunul nu mai scoase o vorbă, nici nu se uitară unul la celălalt.

Apoi Tobias vorbi din nou:

— Poate mi-a trecut prin minte să fiu pelerin. Dar mi-am scos asta din cap; nici nu mă mai gândesc la asta. Nu-i de mine. Pentru că eu nu cred în nimic și n-am nimic sfânt, după câte știu. Așa că eu cum aș putea fi pelerin? Cum aș putea călători în locuri cărora ei le spun sfinte, când acestea nu sunt așa pentru mine? A fi pelerin trebuie să ai ceva care să te facă să pleci în pelerinaj. Iar eu nu am.

— Înțeleg. Și ai dreptate. Dar spuneai că o făceai pentru altcineva.

— De ce să o fi făcut? Cine m-ar putea face? Oare omul nu poate hotărî singur? Eu pot! Nimeni nu are nici o putere asupra mea, nici ea, nici...! Asupra ta, omul acela crucificat poate avea o anume putere; trebuie să aibă, după cum te văd. Dar asupra mea, nu! Ce treabă am eu cu el? Iar rănile lui! Mă dezgustă! Să mă închin în fața lor! Eu! Crezi că m-ar putea face? Nu mă închin la nimic, nimic; niciodată nu amfăcut-o...!

Era atât de înfierbântat încât abia mai știa ce făcea, iar mâinile lui noduroase și păroase se încleștau de parcă voia să se apere – dar, de cine? în ochi avea flăcări.

La picioarele lui, câinele începu să schea-une, poate din cauză că bărbatul vorbea tare și violent, și se uita în sus la el cu ochi umezi, triști și plini de reproș. Auzindu-l cum schelă-lăie, bărbatul se uită în jos; și brusc, într-un exces de furie, lovi animalul cu piciorul, făcându-l să zboare prin aer. A fost foarte neașteptat; s-a petrecut într-o secundă.

În următorul moment, se opri de parcă ar fi fost paralizat de propriul său gest; nu-i venea să creadă – nu putea înțelege ce făcuse. Pur și simplu, stătea acolo cu brațele atârnându-i moi pe lângă corp.

Apoi a luat-o la goană către micul corp. Îl lovise cumplit, în cap, unde, probabil, fără să vrea țintise, deoarece de acolo venise privirea, îi crăpase capul câinelui; din ureche și din borul deschis îi curgea sânge, printre dinții mici și albi la vedere datorită buzei care încă îi mai tremura de durere și-i lăsa să se vadă. Un ochi îi fusese scos și îi atârna în afară, plin de sânge și de pământ, pe gâtul subțire de un galben șters.

Tobias privea cuprins de ftroare la trupul zdrobit. Suspinând adânc, se aplecă, se așeză în genunchi alături și

îl pipăia, de parcă ar fi vrut să afle dacă, deși era un lucru ce se vedea cu ochiul liber, câinele murise. Nu se mai observa nici un semn de viață, nici o respirație, nici cea mai mică mișcare a coastelor – nimic. Iar buza încetase să-i tremure. A mai fost o zvâcnitură sau două a unui picior din spate; apoi a stat perfect nemișcat. Cu toate acestea Tobias a stat lângă el, de parcă ar fi vrut să ajute. Probabil nu-și dădea seama ce face; într-adevăr, nu mai era nimic de făcut.

Într-un sfârșit se ridică, aruncându-i o privire străinului: o privire disperată care arăta cât de afectat era. Dar nu spuse nimic. Nici străinul, dar și acesta era profund afectat. Amândoi stăteau în tăcere, se auzea doar murmurul pârâului.

Au stat astfel o lungă perioadă de timp, fără a putea face vreo mișcare.

Până la urmă, Tobias a târât trupul câinelui între tufișurile de pe coastă și l-a acoperit cu câteva buruieni. Apoi au plecat încet.

Când au ajuns la han, l-au găsit gol. Nu se mai vedea nimeni. Toți pelerinii plecaseră; și bogații plecaseră, în rădvanele lor; marea casă arăta de parcă ar fi fost părăsită, cu ușa larg deschisă, cu vântul trecând prin ea.

Tobias s-a întins pe o bancă. Stătea acolo nemișcat, cu privirea ațintită în tavan. Străinul se așeză la o oarecare distanță. Nu vorbeau.

După mai mult timp, Elizabeth intră în camera bătută de vânt și îi văzu. A fost surprinsă să-l găsească pe Tobias încă acolo, deoarece știa că avusese intenția să plece în pelerinaj în Țara Sfântă și crezuse că plecase împreună cu ceilalți, începu să-i vorbească despre acest lucru și să-i pună întrebări, dar el nu-i răspunse. Nu putu nici măcar să-

l facă să spună ceva ori să-i dea vreun răspuns, așa că plecă.

Dar după ce stătu preț de mai multe ore soarele trecuse de zenit, iar acum strălucea în ferestrele dinspre apus – se ridică de pe bancă, părând că și-a revenit și începu să-și aranjeze bocceaua. Cum era una foarte simplă, o boccea modestă, termină repede cu ea și-o aruncă peste umăr la ieșire.

Străinul îl urmă. Nu-l putea lăsa singur în starea aceea ciudată; își reproșa amarnic și se simțea mai răspunzător față^e. Jicest om cu ochii înverșunați mai mult decât se simțise vreodată față de altcineva. Iar incidentul de la pârâu îl întristase, îl zdruncinase; i se deschise ca un gol în suflet. Nu-și putea explica, dar așa simțea, înțelesese că trebuia să însoțească bărbatul – că era legat de acesta într-un mod inexplicabil și nu se putea despărți de el. Iar dacă acum, din vreun motiv obscur, bărbatul își începuse pelerinajul – care, după cum se vedea, era în intenția lui – deoarece lovise câinele atât de puternic încât îl omorâse, aceasta însemna că și el trebuie să meargă, își aparțineau unul altuia.

Nici Tobias nu părea să aibă ceva împotriva lui ca tovarăș de drum; mai degrabă părea că după cele întâmplate nu mai voia ca străinul să-l uite și să-l lase pradă amintirilor sale. Probabil mai simțea că, acum, după acel incident inexplicabil, aveau ceva în comun, deși nu-și putea da seama de ce străinul trebuia să fie atât de mișcat de acest lucru. Dar, în acel moment, nici chiar străinul însuși nu înțelegea de ce.

De parcă ar fi fost cel mai obișnuit lucru din lume au părăsit hanul și și-au început călătoria împreună.

Dar cineva striga după ei, iar când s-au întors o văzură pe Diana fugind către ei. Deci, mai era aici. Iar Tobias, care

nu o văzuse deloc în acea zi, nu putu să-și ascundă surpriza că nu plecase cu propriul ei grup, grupul căruia îi aparținea. Dar când aceasta începu să vorbească despre plecarea împreună cu el în schimb, acesta refuză ferm. Acest lucru o înfurie și o întrista; imediat i-a aruncat reproșuri și critici dure, apoi l-a rugat și l-a implorat să i se permită să meargă.

— Dar tu nu vrei să mergi în pelerinaj, îi spuse.

— Nu, nu vreau. Deloc. Dar vreau să fiu cu tine!

Aceasta nu avu nici un efect asupra lui. Dar când l-a acuzat că era crud cu ea: atunci când i-a spus ce fel de monstru era să o arunce în brațele nenorociților acelora și să o oblige să-și ducă viața alături de ei, începu să dea înapoi.

— Și-ți mai spui că ești creștjn! îi aruncă ea la sfârșit, cu ochii plini de lacrimi.

Atunci și-a dat seama că avea dreptate: că trebuia să o lase să meargă împreună cu ei.

Au așteptat-o până când, în grabă, și-a pregătit bagajul, iar apoi, în sfârșit, au pornit-o la drum.

Soarele încă mai strălucea, dar, de-acum, era destul de departe spre apus pentru a se vedea clar că era prea târziu pentru a începe să urce către trecătoare în acea zi. Dar Tobias, care încă mai părea îngândurat, un moment nu se gândi la acest lucru, iar ceilalți nu știau nimic în această privință. Cerul era perfect lipsit de nori, iar vântul bătea ușor; nu se putea o vreme mai bună.

Nimic important nu s-a întâmplat în timp ce își croiau drumul în sus către trecătoare, doar atunci când femeii, în timp ce mergea alături de Tobias, se întâmplă să-i scape o vorbă:

— Ce-ai făcut cu câinele acela nenorocit? Privirea sălbatică pe care o primise drept răspuns o făcuse să tacă

imediat și îi spuse că trebuia să fie atentă, pentru orice eventualitate. Dar era fericită că sărmanul animal nu era cu ei, așa că era scutită să-l vadă.

De-acum ajunseseră la o înălțime considerabilă; pământul din jurul lor era acoperit de zăpadă, inclusiv valea de unde veneau și care devenea din ce în ce mai îngustă și mai sălbatică. Se apropiau de trecătoare. Când au ajuns, obosiți de urcușul abrupt, începuse să se însereze și un vânt rece le bătea drept în față, spulberând zăpada proaspătă de pe coaste și formând mici vârtejuri, ce păreau destul de inofensive pentru oricine care nu știa ce putea însemna aici sus. Au continuat să meargă, încă își mai putea croi potecă în ciuda mormanelor de zăpadă ce se formau. Dar dintr-o dată, într-un loc unde drumul o cotea pe după umărul unei stânci ieșit în afară, un vânt de gheață se năpusti peste ei, aducând cu el multă zăpadă în vârtejuri și biciuindu-le fețele astfel încât nu mai vedeau nimic în fața lor. I-a luat total pe neașteptate; se opriseră în loc orbiți, strigându-se unul pe altul ca să nu se piardă. Atunci au rămas pe loc neajutorați și fără a ști ce să facă. Dar Tobias, care mai fusese pe-aici, știa că undeva drept în față era un adăpost din bârne care fusese construit pentru pelerinii surprinși de furtunile bruște de zăpadă din trecătoare. Sau cel puțin credea că se afla undeva înainte și că încă nu o depășiseră; cu toate că, datorită stării de confuzie în care se aflase, nu mai putea fi sigur. Acum, cel puțin revenise la viață, cumva, și prelua conducerea. Ceilalți doi aveau să rămână unde se aflau, iar el urma să meargă mai departe să găsească adăpostul. Dar femeia nu voia să accepte așa ceva. Și deoarece nu se puteau înțelege, ci doar stăteau pe loc țipând unul la celălalt în plină furtună, porni singură prin întuneric ca să o găsească. Cum nu mai era lumină de-acum, abia dacă mai puteai vedea ceva. Ea dispăru și pentru un moment Tobias nu mai știu ce

să facă, pentru că nu-l putea lăsa singur pe străin. Până la urmă, amândoi o luară în direcția în care pornise ea, pentru a găsi adăpostul și pe femeie, numai dacă nu se pierduse deja pe munte. Dar nu au găsit nimic.

După un timp, ea le strigă de undeva departe că a găsit coliba; apoi se întoarseră și îi ajuta să ajungă acolo. Era construită lipită de munte, așa cum știuse că trebuia să fie, pentru a oferi un adăpost. Deschiseră ușa și aproape se prăbușiră înăuntru de oboseală.

Era o colibă mică construită din bușteni bruți, necioplițI. De atât își putea da seama prin întuneric; iar pe pământ se afla un covor gros din ceea ce părea să fie ramuri de brad. Vântul vuia printre bușteni, care, cu toate acestea, ofereau protecție. Adăpostul fusese probabil construit recent, deoarece mirosea plăcut a lemn proaspăt. I se părea că e un loc drăguț. Aventura avusese un efect întăritor asupra ei, cum de multă vreme nu se mai simțise atât de mulțumită. Foarte multă vreme...

Stătea pe jos bucurându-se de mirosul de lemn nou, și de senzația aspră și proaspătă ce-i venea de la ramurile de brad din jurul ei. Stătea zâmbind în întuneric... Apoi adormi, foarte obosită, mulțumită; aproape fericită.

Toți adormiră.

Judecând după lumina de afară, trebuie să fi dormit până mai târziu în acea dimineață. Dar nu puteau vedea unde era soarele, deoarece furtuna încă mai continua și tot ce se putea vedea era zăpada zburând în vârtejuri furioase prin trecătoare. Făcuse troiene peste micul adăpost și aproape îl îngropase. Femeia, care încerca să se uite afară prinlr-o deschizătură, a fost foarte surprinsă să vadă așa ceva; era încântată de acest lucru și zise că în felul acesta era mai puțin curent înăuntru. De asemenea părea încântată că nu se mai puteau gândi să plece mai departe,

ci trebuia să stea pe loc, înzăpeziți; ceva ce nu i se mai întâmplase. A despachetat puțină pâine și brânză de capră pe care reușise să o fure înainte de a pleca de la han și a împărțit-o între ei. Avea un gust delicios, în special pentru că era atât de puțină încât nimeni nu putea să se sature, îi plăcea să fie aici, era un lucru sigur; chiar se simțea bine. Fața ei își recăpătase o bună parte din prospețimea ei, iar ochii îi erau luminoși și vii. Părea încântată de tot ce i se întâmpla. De asemenea, era încântată să fie din nou împreună cu Tobias și în acest fel de viață. Singurul lucru care nu-i plăcea era hotărârea lui de a face pelerinajul în acea țară; încăpățânarea lui. Ce treabă avea el acolo? I se părea o prostie.

— Nu crezi că-i așa? îl întrebă pe străin.

Dar acesta nu-i răspunse. Amândoi bărbații tăcuseră când ea a deschis vorba despre acest lucru.

— Mergi și tu acolo? întrebă ea, privind în acei ochi de demult, care-i erau atât de străini atât de misterioși – atât de diferiți de ai ei, care erau vioi și pământești ca ai unui vânător.

Acesta tot nu i-a dat un răspuns.

— Mergeți din cauza omului acela mort pe cruce? Ce treabă aveți cu el?

Dar acesta nu spuse nimic, dădu din umeri.

— Iar Tobias! Ce treabă are el cu toate astea! Chiar nu înțeleg!

Tobias nu spunea nimic, deși părea să se gândească la vorbele ei și să fie tulburat de ele și abătut.

Apoi femeia începu să vorbească despre altceva, iar aceasta a fost, în mod evident, o ușurare pentru el.

Până la urmă vremea păru să se liniștească; oricum, vântul nu mai bătea nu mai bătea la fel de tare, iar ei

începură să se întrebe dacă să se aventureze afară sau nu. Încercară să deschidă ușa, dar a fost aproape imposibil din cauza zăpezii: din cauză că o împinseră cu ușa, se întărise. Doar după o vreme au putut să o facă să cedeze destul încât să se poată strecura afară. După aceea a fost nevoie săjși croiască pârtie prin troianul care se ridicase între adăpost și drum. Dar jos zăpada nu era atât de groasă, așa că ei au putut să se lupte cu nămeții într-o oarecare măsură.

Într-adevăr, vântul slăbise, iar acum bătea din spate. Dar și așa nu prea puteau vedea, deoarece zăpada tot mai era stârnită în jurul lor, iar ei puteau doar să ghicească pe unde o lua drumul – pe unde părea cel mai normal să treacă. Femeia avea cel mai bun instinct pentru acest lucru și mergea în fața lor. Terenul nu era chiar drept făcea o ușoară pantă în sus. Nu după mult timp, drumul începu să coboare. Prăpăstiile de fiecare parte a drumului începură să se ivească pe măsură ce viscolul se liniștea, iar jos în fundul văii se auzea susurul slab al apei sub crusta fragilă de gheață: o apă vie, jucăușă, care putea fi zărită ici, colo, pe sub pojghița ce se subția, și curgea în aceeași direcție ca și ei.

Zăpada a încetat să cadă, iar aerul din jurul lor devenise mai limpede. Pe măsură ce trecea timpul, trecătoarea se deschidea și deodată, foarte jos sub ei, zăriră o vale largă ce se deschidea sub un soare strălucitor. Era acolo ca o intrare neașteptată care te întâmpina într-un ținut plin de bucurie, greu de crezut. Cu toate acestea, părea destul de real, cu pământul lucrat și mici sate cocoțate pe dealuri care nu mai erau atât de nemăsurat de înalte. Un ținut care părea să fi fost creat pentru fericire și un soare veșnic.

Femeia era încântată și, după mult timp, mergea fără să scoată un cuvânt – un lucru neobișnuit pentru ea – doar privea în jurul ei, cu o neobișnuită dorință în ochi. Parcă ar fi văzut o altă lume – o lume cu totul diferită. Dar cât de

departe părea, în ciuda clarității cu care se putea observa orice detaliu. Era ceva ce chiar merita să îți dorești...

Locul unde se aflau ei era încă sălbatic și cu toate că valea se lărgise, prăpăstiile încă mai erau abrupte de fiecare parte, cu morene și bolovani căzuți și tufișuri pitice acolo unde era destul sol pentru a crește. Drumul mergea la o oarecare înălțime pe coasta muntelui, iar de jos venea sunetul unui mic torent de apă, încă nu în totalitate eliberat de gheață. Toată zăpada dispăruse și un vânt blând venise să-i întâmpine din ținutul prietenos de triaj jos. Mergeau ușor, aproape fără efort, în aerul glorios.

Deodată văzură, ceva mai departe în fața lor, un rădvan mare care se răsturnase în prăpastie și se proptise de niște bolovani la jumătatea distanței de fundul văii. Se grăbiră să ajungă la el, cu pietrișul alunecându-le sub picioare. Partea din față era zdrobită, iar între bucățile rupte de oiște zăceau morți caii, cu picioarele fracturate; se răniseră grav în cădere și erau plini de sânge închegat. Nu se vedea nimeni și era o liniște totală, ceea ce nu era de mirare; deși, într-un fel, efectul era ciudat prin contrast cu evenimentul violent întâmplat recent. Rădvanul fusese abandonat și lăsat așa cum era de către cei care fuseseră martorii distrugerii sale.

Dar în rădvanul pe jumătate acoperit îl descoperiseră pe nobilul de familie bună, zăcând pe spate cu gâtul tăiat. Era nemișcat, în rădvanul său frumos, deși părăsit acolo, și fără viață. Cufărul cu bani nu mai era la locul lui și niciunul dintre mulții servitori și lachei care îl slujiseră și îi ghiceau dorințele înainte ca el să le exprime. Niciunul dintre ei nu mai era; era chiar singur.

Femeia se gândi că înțelegea ce se întâmplase; era aproape sigură de acest lucru. Când fuseseră atacați, toți servitorii fugiseră, lovin-du-și caii cu cravașa ca să scape cu

viață; nu voiau să-și sacrifice propria piele pentru omul pe care întotdeauna îl veneraseră de parcă ar fi trăit doar pentru el. Iar bandiții, când îi tăiaseră gâtul și îi luaseră cufărul căruia îi purtase atâta grijă și nu îndrăznise să-l piardă din ochi, au mânat caii în prăpastie cu rădvan cu tot, pentru a face să pară un accident; deși tăietura de la gât făcea lucrurile destul de puțin probabil. Dar asemenea oameni nu erau foarte atenți la detalii.

Așa își dădu ea seama și fără îndoială avea dreptate.

— Deci cufărul cu bani nu a mai ajuns vreodată la Ierusalim, încheie ea. Nu ți-am spus că o să fie așa?

Stăteau și se uitau la ceea ce fusese atât de măreț, iar într-o clipă pierise de pe fața pământului. Acum, nu mai rămăsese nimic decât sfâ-râmături și moarte. Tobias se duse între cei doi bolovani să examineze unul dintre cai, care era înțepenit acolo și care i se părea că arăta semne de viață; pentru că în a£est caz trebuia ajutat să i se scurteze agonia. Dar greșise: nu era nici un semn de viață.

Dar femeia se uita peste toată valea sălbatică de cealaltă parte a grohotișului, fără să-și dea seama, observând totul cu ochiul ei atent. Brusc observă o săgeată zburând în viteză prin aerul clar de munte, trasă de undeva din partea cealaltă; probabil din lăstărișul care creștea acolo. Fusese țintită către ei – iar în următorul moment văzu că îl viza pe Tobias; el era ținta, îi strigă, dar Tobias, care se uita în cealaltă parte, nu își dădu seama ce se întâmpla și, în orice caz, nu se putea mișca destul de repede, fiind aproape prins între stânci. Ca fulgerul țâșni către el și se aruncă în fața lui, exact în momentul în care ajungea săgeata.

Ea auzi șuierul ascuțit și simți o vagă înțepătură în piept; nu o durea deloc. Cu un mic zâmbet de durere, se chirci și își puse mâna la inimă. Apoi alunecă la pământ.

Totul s-a întâmplat foarte repede. Străinul a fost primul care a văzut ce se întâmplase și alergă la ea. Iar când Tobias se întoarse, fu uimit să o vadă sângerând acolo pe pământ cu săgeata înfiptă în piept. Se aplecă și o smulse. Femeia scoase un geamăt și se uită la el cu reproș, deoarece, era evident că suferea foarte tare. Dar lovitura unei săgeți nu doare.

Se uită furios peste vale ca să descopere de unde venise săgeata și de ce. Dar totul era liniștit și nemișcat. Nu se vedea nici un țintaș, nu mișca nimic nici aici nici pe partea cealaltă; într-adevăr nu se mișcase nimic în nici un moment. O săgeată zburase: asta a fost tot. Era un lucru ciudat. De unde? De la cine?

Înnebunit de durere, se aplecă peste femeia care îi salvase viața, își dăduse viața pentru el. Când, în cea mai mare tulburare, i-a spus femeii acest lucru, ea doar i-a zâmbit: un zâmbet palid. Deoarece devenise foarte albă, iar aceasta o făcea frumoasă – la fel de frumoasă cum fusese odată, cu atât de multă vreme în urmă. Totul la ea era pur și frumos din nou; nu mai era o ruină deformată de ceva ce nu-i aparținea – nu-i putea aparține cu adevărat. Nu-i mai rămăsese nimic.

Femeia îi mângâia obrazul slab și nebărbierit și îi spunea destul de blând, cu vocea ei joasă:

— Sper să ajungi în țara în care îți dorești. El își ținea mâna pe părul ei, roșu, aspru și zbârlit care îi înconjura fața palidă. Dar nu putea scoate un cuvânt.

Apoi ea șopti, mult mai încet decât înainte, deoarece i se scurgea viața din ea:

— Spune-mi Diana... încă... o dată...

El se aplecă peste ea și o privi în ochi, ceea ce nu mai făcuse de multă vreme. De ce nu o făcuse? De ce nu...?

— Diana... Diana... zeița vânătorii...

Ea îi zâmbi aproape fericită și astfel știu că îl auzise. Apoi își dădu sufletul. Dar tot avea un zâmbet mic.

Pe coasta de miazăzi, mai în jos în vale, creștea un stejar bătrân. Acolo au îngropat-o, pentru a se odihni sub copacul ei, copacul Dianei. Tobias a dus-o în brațe; nu voia să o lase să zacă în prăpastia în care fusese ucisă și unde atât de multe lucruri oribile se întâmplaseră. Stejarul avea niște frunze neobișnuit de închise la culoare, deoarece era un stejar care nu-și pierde iarna frunzele și prin aceasta, într-adevăr, era copacul Dianei. Culoarea lui de un verde imemorial îl distingea de orice altceva ce se afla acolo – de tot ce-l înconjura.

După aceea s-au așezat și au stat de vorbă în apropierea mormântului. Tobias era foarte nefericit și își reproșa multe, deoarece știa că ea murise din cauza lui și pentru că greșise atât de mult în privința ei; nu avusese grijă de ea cu adevărat, nu o respectase și nu o avusese în minte așa cum, de fapt, era. Acum, avea multe de care să simtă vinovat.

Spre surprinderea lui, străinul, mai degrabă, se îndoia de vina lui. Cu siguranță, se sacrificase; sărise înainte și îl apărase cu propriul corp; cu toate acestea, nu era pe deplin convins că acesta era motivul morții ei.

— Ce vrei să zici? Nu te înțeleg.

— Vreau să spun, este atât de sigur că săgeata îți era destinată?

— Atunci pentru cine era? Pe mine mă voia, pentru că i-am luat-o – sau așa credea el. E destul de clar și ușor de înțeles.

— Dar nu ai găsit nici o urmă când te-ai dus pe partea cealaltă – nimic care să-ți arate că acolo fusese cineva".

— Nu, așa-i. Și a fost foarte ciudat, trebuie să fiu de acord.

— De ce să fi rămas cineva în urmă după atac? Și de ce să te fi așteptat aici?

— Ai dreptate. Dar cine putea fi?

— Nu-i ușor de spus. Nu știu. Dar nu este imposibil ca săgeata să fi fost pentru ea.

— Pentru ea? Ea? Dar mă țintea pe mine; ai văzut chiar tu.

— Da. Ar trebui să fie așa. Dacă ea ar fi fost ținta, nu ar mai fi avut șansa să moară pentru tine. Și asta trebuia să facă ea.

— Ce vrei să zici...?

— Nu vreau să zic nimic. Spun doar că nu știu. Că nu pot găsi o explicație reală. Și poate că nu-i niciuna. Deseori este așa.

— Doar nu crezi că a vrut să moară?

— Nu. Cred că săgeata a vrut ca ea să moară. Și a vrut ca moartea ei să fie una fericită. Și așa a fost. Nu-i așa?

În sine străinul își spuse:

Ce bine e să poți să mori. Acesta este pământul după care trebuie să tânjească într-ade-văr cineva: țara morții, țara sfântă...

O bucată de vreme nu au vorbit.

Apoi s-au ridicat și au plecat mai departe în drumul lor.

Când au ajuns jos lângă o plantație, deja se înserа. Pe coasta dealului se afla un sat ori poate un mic oraș; oricum era înconjurat de un zid. Era o adunătură de case agățate de munte, legate una de alta, toate la fel, cu pereți albi, aproape fără ferestre și acoperișuri de un galben deschis. Străluceau în lumina soarelui la apus. Se hotărâră să înnopteze acolo.

Era un han ieftin, în care au intrat, în timp ce luau o masă simplă, au aflat că grupul de pelerini trecuse pe acolo

cu o zi înainte, dar fără să se oprească, iar, acum, trebuie să fi călătorit mult în interiorul țării. Auzind acest lucru, Tobias ar fi preferat să plece imediat, dar era imposibil, deoarece sosise noaptea, iar ei erau prea obosiți. A avut un somn neliniștit, foin-du-se încontinuu. Iar dimineața, când s-a dus să plătească, era foarte agitat, îi tremura mâna când a scos banii; străinul înțelegea de ce, dar se prefăcea că nu observă.

Când parcurseseră o bucataj. De drum, bărbatul începu să vorbească despre acest lucru.

Ea avusese perfectă dreptate când spunea că ajunsese să aibă banii pentru pelerinaj într-u mod necinstit. Călătorea de pe urma unor câștiguri necinstite; dacă vreodată ajunge într-un port, își plătește pelerinajul în Țara Sfântă cu bani furați. Așa că acum voia să-i arunce, să scape de ei; erau niște bani păcătoși, câștigați prin fapte rele; era și sânge pe ei. Totuși, dacă așa fusese, nu-și va atinge scopul niciodată, nu va traversa marea, nu va ajunge niciodată în Țara Sfântă după care tânjea atât de mult. Era năpasta lui.

Se tot gândea la acest lucru, pentru că i se părea că nu face decât să-i demonstreze josnicia, caracterul lui dubios, dar și ceea ce punea el la cale. Suferea mult când se gândea la aceste lucruri.

— Sunt eu un pelerin adevărat? Sunt eu un pelerin, oare? exclamă el cu gândurile în altă parte.

Se așează la marginea drumului cu capul în mâini. Fața lui osoasă, nebărbierită era ema-ciată; acum era o chestiune de grabă; doar stătea acolo, privind în praful de pe drum.

Străinul încerca să-l ajute ascultându-l: singurul ajutor pe care i-l putea da. Îi asculta îndoielile, nesiguranța,

indeciziile. Da, era, în-tr-adevăr, nesigur în privința multor lucruri.

— Spune-mi ce îmi doresc! Nu înțeleg.

Era tulburat, urmărit de acel lucru pe care nu-l înțelegea; nu-i dădea pace. Și, brusc, se ridică în picioare pentru a pleca mai departe. Era nerăbdător să pornească; chiar nehotărârea lui părea să-l împingă să meargă mai departe. Sau altfel se vedea prin această nerăbdare că se zbătea pentru a domoli îndoielile pe care le avea.

Călătoria lor a fost oprită de mai multe ori în tot acest drum, iar ei nu înaintau cât de repede ar fi vrut. Și la fiecare punct de oprire, la fiecare han, ei aflau că grupul de pelerini trecuse cu câtva timp înainte.

Dar, până la urmă, într-o zi au văzut marea mai jos de ei, vastă și deschisă, iar, în golf, micul oraș cu portul pentru pelerini, înconjurat de munții înalți: vedere care îi umplea pe atât de mulți călători de bucurie și de o infinită dorință.

Locul era încă departe, d^r, ei sperau să ajungă acolo pe seară. Tobias era din ce în ce mai agitat și voia să ajungă cât mai repede posibil, în timp ce mergea nu înceta să se uite la valurile mari: nu mai văzuse marea niciodată și era captivat de ea. Avea o culoare închisă și era agitată; în depărtare erau valuri înspumate. Vântul bătea dinspre mal.

Drumul până jos le-a luat mai mult decât se așteptaseră, deoarece șerpuia pe coasta muntelui și cobora încet, încet către mare. Ziua se apropia de sfârșit, iar când, în sfârșit, au ajuns în oraș era aproape întuneric. De-abia trecuseră de poarta orașului, că aceasta se și închise pentru noapte.

Știau că era o mănăstire unde trăgeau pelerinii în așteptarea traversării. Nu era departe de port, dar au întrebat cum să ajungă acolo.

Afară o mică flacără pâlpâia în fața unei icoane a Fecioarei Măria. Au bătut la ușă și a ieșit un monah. Când

au întrebat de corabia pentru pelerini care urma cât de curând să plece către Țara Sfântă, au aflat că părăsise portul chiar în acea zi, puțin după prânz, deoarece vântul fusese favorabil și sosiseră toate grupurile de pelerini din toate colțurile pământului. Nici o corabie nu mai urma să plece pentru că, în curând, începeau furtunile de toamnă, iar în timpul iernii, jumătate de an, nu se călătorea pe mare.

Când a aflat aceasta, Tobias s-a simțit cu moralul la pământ, îi tremurau buzele și abia dacă mai putea pronunța un cuvânt; abia dacă a scos un cuvânt de mulțumire pentru monahul care îi înștiințase – fiindcă cele aflate, sentința pe care o primi, l-au luat prin surprindere.

Chiar a fost o sentință. O sentință de temut și, fără îndoială, un semn. Chiar în momentul în care ajunsese la mare – în portul pelerinilor – nava care transporta adevărații pelerini plecase, întinzându-și pânzele pentru călătoria peste ape necunoscute către tărâmul pe care ei urmau să-l vadă, dar el, nu. Și așa era. Așa trebuia să fie. Așa era și așa trebuia să fie... repetă el cuvintele care îl umplură cu o disperare cum nu mai simțise niciodată sau nici nu visase că ar putea simți. Ceea ce pierduse, ceea ce nu urma să realizeze, ceea ce nu fusese ales să trăiască stătea în fața lui ca unic scop – singurul lucru pentru care merita să trăiască – să trăiască și să moară. A pierde însemna să-și piardă sufletul și, practic, nu mai exista, nici aici pe pământ, nici în eternitate; însemna să-și piardă orice speranță. Privea afară în noapte, iar ochii îi erau furioși de disperare și neîncredere cu o strălucire ce nu dispărea, deși ar fi trebuit să fi dispărut de-acum și pe vecie.

Ceilalți doi nu observară nimic, din cauza întunericului, iar lumina micii flăcări de lângă Fecioara Măria nu ajungea până la el. Pe neașteptate, în timp ce stăteau acolo,

bărbatul dispăru de lângă ei în întuneric. Fu înghițit de beznă, iar acolo nu mai era nimeni în afară de cei doi. Monahul se uită surprins la străinul care se bâlbâi că nu înțelegea și că trebuia să plece să-l caute. Monahul îl aprobă din cap și se despărțiră.

Niciunde pe aleile din apropiere, nu era de găsit. L-a căutat din ce în ce mai departe, până când a acoperit cea mai mare parte din oraș, dar bărbatul nu era de găsit. Nu-și putea închipui unde plecase, întrebă doi-trei trecători dacă îl văzuseră, dar i-au spus că nu.

Până la urmă îi veni ideea că poate a coborât în port, deși nu avea rost. Ce putea face bărbatul dispărut acolo, la vreme de noapte?

Portul stătea părăsit și în întunecime. De undeva din noapte venea un bubuit înfundat și amenințător al mării: în larg probabil era furtună, deși era greu de ghicit asta. Era un port bine apărat construit de natură; chiar cheiul părea aproape o formațiune naturală care abia dacă a trebuit să fie îmbunătățit pe ici, pe colo. La început, atât cât se putea vedea, nu părea să fie cineva și nici o corabie; doar câteva bărci de pescuit trase la țărm. Dar chiar în capătul cheiului, chiar la margine, se afla o navă care tocmai ridica pânzele. Pânzele falfâiau și pocneau în timp ce erau întinse; sunetul acesta îi spuse că acolo se întâmpla ceva și se luă după zgomot.

De vergă atârna un felinar, iar pe chei, sub acesta, se aflau câțiva bărbați ce păreau prinși într-o discuție aprinsă. Când s-a apropiat, a constatat cu surpriză și uimire că unul dintre ei era Tobias. Nu l-a observat de la început, pentru că se afla în mijlocul lor, înconjurat de ceilalți. Erau trei bărbați, ale căror fețe nu erau dintre cele care să-ți inspire încredere; erau niște personaje dubioase. De fapt, arătau ca niște canalii versate. Cum se nimerise Tobias între ei?

Se apropie mai mult, dar n «*atât. De mult încât să fie observat, și îi putu auzi ce vorbeau.

Era limpede că bărbații îi spuneau lui Tobias că urmau să plece către Țara Sfântă cu șalupa lor și îl puteau lua dacă îi plătea bine. Se vorbea mult despre piată; acest lucru auzea destul de bine. Fără îndoială voiau să afle câți bani avea, pentru a putea stabili prețul în consecință. Lui Tobias îi venea greu să-i înțeleagă, dar partea importantă era ușor de ghicit. Ei se jurau că plecau către Țara Sfântă, dar că voiau o mare sumă de bani. Tobias era entuziasmat, iar fața lui subțire părea aproape roșie în lumina pâlpâitoare a felinarului.

Până la urmă a scos banii – pe toți, fără îndoială – cu mâna tremurându-i în timp ce-i întindea bărbaților. Aceștia i-au smuls și i-au numărat cu lăcomie, vizibil uimiți de sumă; cu toate acestea, i-au spus că era chiar prea puțin, dar oricum putea să meargă cu ei.

Brusc părură să se grăbească foarte tare și începură să șușotească între ei ca să o ia din loc. Ultimele pregătiri pentru plecare s-au făcut rapid, iar Tobias a fost aproape împins la bord. Se părea că șalupa, dintr-un motiv oarecare, era forțată să părăsească portul. Era greu de spus cu ce afaceri necurate se ocupau acei oameni, dar erau destule motive să crezi că nu totul era cum ar fi trebuit. Părea suspectă chiar nava care se legăna ancorată, cu vântul care sufla neobosit în pânza ei murdară. Era uzată și prost îngrijită și se potrivea cu gloata care călătorea cu ea.

— Țara Sfântă! râse individul care aruncă parâma la bord și sări peste margine, îi spuse ceva unui alt membru al echipajului, cu o înfățișare la fel de brutală, și râseră răgușit împreună. Tobias nu era de văzut.

Nava alunecă de la chei, iar pânza i se umflă imediat. Vântul se întețise considerabil și avea să sufle și mai

puternic pe mare. Lola părăsi portul cu o viteză destul de mare și dispăru din ce în ce mai departe în noapte. Străinul rămase privind-o, urmărindu-i drumul în necunoscut. Până la urmă nu s-a mai văzut și totul era cufundat în beznă.

— De ce mă pedepsești? De ce niciodată nu mă lași în pace? De ce nu uiți de mine?

Ce ți-am făcut ca să te răzbimLpe mine, ca tu să te gândești la răzbunare? Ce-am făcut? îți interzic să-ți rezemi fruntea de casa mea. Asta-i tot. Nu-i așa?

Câți alții au făcut la fel? Dar pe mine nu vrei să mă ierți – nu vrei să uiți. Deși s-a întâmplat cu multă vreme în urmă. De atunci, mulți nu ți-au îngăduit același lucru, atât de mulți încât nici nu-ți mai amintești. Dar tu îți amintești de mine; pe mine nu mă uiți niciodată. Și nici eu nu te uit pe tine.

De ce mă obligi să mă gândesc la tine fără-ncetare? Să mă gândesc cum mergeai pe drum, trăgându-ți crucea? Ce era atât de ciudat acolo? Am locuit pe strada aceea și văzusem același lucru de nenumărate ori, încă de când eram un copil. De ce, atunci, trebuia să fiu mai atent – mai atent la tine? Dacă un om trăiește pe o stradă unde tot timpul trec oamenii care își poartă crucea, cum ai putea, într-o zi, să observi că unul dintre ei este fiul lui Dumnezeu? Cum poți să te aștepți la așa ceva? Vrei prea mult. Ești nemilos cu mine, prin ceea ce îmi ceri.

Crezi că ești singurul care își îndură soarta, suferința, răstignirea ta pe cruce. Dar tu știi foarte bine că nu ești. Ești doar unul dintre cei mulți, într-o procesiune fără de sfârșit. Toată omenirea este răstignit, la fel ca tine; omul însuși este crucificat; și tu ești singurul la care se uită când se gândesc la soarta și suferința lor și la felul în care sunt victimele sacrificiului; tu ești cel căruia îi spun Fiul Omului, înțeleg; am descoperit până la urmă: omul zace

uitat pe patul lui de suferință într-o lume pustiită, sacrificată și uitată, întins pe câteva paie, purtând aceleași răni ca tine. Suferința și sacrificiul se răspândesc peste tot pământul și de-a lungul timpului, deși numai tu ești numit Cel Răstignit – numai tu dintre toți care au fost și ei crucificați; când ne gândim la durere, chin și nedreptate, ne gândim la tine. De parcă nu ar mai fi fost nici o altă durere decât durerea ta, nici o altă nedreptate decât cea comisă împotriva ta.

Dar cine i-a făcut să te pună pe cruce, cine te-a sortit suferinței și morții? Cine te-a sacrificat – pe tine cel căruia îi spunea Fiul Său, cine te-a făcut să crezi acest lucru? Cine ți-a cerut acest sacrificiu, pe car&A-a^erut și de la mulți alții – sacrificiul mai presus de orice sacrificiu, sacrificiul care să nu mai fie uitat, sacrificiul chiar al celui ales? Cine l-a oferit spre sacrificiu pe Fiul Omului?

Ar trebui să știi; ar trebui să știi cum este el tu care în continuare îl numești tatăl tău, deși lui niciodată nu i-a păsat de tine, niciodată nu ți-a arătat că te iubește; cu toate că te-a lăsat acolo bătut în cuie când îi strigai cu cea mai mare disperare: *Pentru ce m-aipărăsit?* Ai uitat acest lucru? Ai uitat că te-a părăsit?

El sacrifică oamenii! Cere un sacrificiu fără de sfârșit-jertfe umane, răstigniri! Acesta este el, numai dacă m-ai asculta. Știu – eu cel care mi-am târât după mine blestemul de-a lungul vremurilor, l-am târât așa cum ți-ai dus tu crucea, doar că mult mai mult timp decât tine. Blestemul meu ca dușman al lui Dumnezeu, ca unul care îl respinge, care îl defăimează, care se ridică împotriva lui Dumnezeu. Pe el îl blestemam, nu pe tine. Știu: ajunsesem să înțeleg până la urmă. Tu doar ai pronunțat ceea ce te-a îndemnat pe tine să spui. A lui era puterea și răzbunarea. Ce putere aveai tu! Tu însuți ai fost predat, sacrificat, uitat. Acum înțeleg: ai fost fratele meu. Cel care a aruncat blestemul

asupra mea a fost chiar fratele meu, el însuși un om nefericit și blestemat.

Acum îmi dau seama. Pentru că acum am dat jos vălul de pe Sfânta Sfintelor și am văzut cine este. Acum, în sfârșit, și-a pierdut puterea pe care o avea asupra mea. În sfârșit, l-am învins – în sfârșit, l-am înfrânt pe Dumnezeu!

Am ridicat blestemul de pe umerii mei. M-am eliberat de destin și l-am stăpânit. Nici cu ajutorul tău, nici cu al altcuiva, ci prin propriile mele puteri. M-am salvat. Am biruit. L-am biruit pe Dumnezeu.

De aceea zac aici și simt moartea apropiindu-se: buna, miloasa moarte, după care am tânjit atâta vreme – moartea care nu mai venea.

Acum simt că vine la mine dintr-o mare milă; sora vieții, care nu are nimic cu mine, vine – mângâindu-mi fruntea cu mâna ei rece, ea este singura care poate să consoleze și să aducă pacea. De multă vreme nu m-a mai mângâiat nimeni. Dar după nici o mână după care am tânjit, nu am tânjit ca după a ta. Acum știu că nu mă vei mai părăsi; că vei sta până când mă iei cu tine în împărăția taț-pâpă când mă vei duce în țara ta sfântă.

Cât timp am zăcut în această casă a nemișcării? De când am venit aici, de la noaptea aceea cu furtună când pelerinul care nu era chiar un pelerin a dispărut în noapte – în necunoscut – încotro? De când zac aici ascultând furtuna de pe mare, cum devenea din ce în ce mai puternică? Creștea, poate, pentru a-l distruge? Oare a ajuns el? Să ajungă unde?

Ce-și dorea nu știu, dar trebuie să fi fost ceva de cea mai mare importanță. Chiar dacă a dispărut în furtună, chiar dacă gloata de pe navă l-a înșelat și poate l-au dus în vreun loc liniștit, ceea ce-și dorea, cu toate acestea, trebuie să fi fost ceva de cea mai mare importanță. El m-a făcut să

înțeleg. Ceva atât de important încât merita mai degrabă să-ți pierzi viața decât credința privind acest lucru.

Așa este, chiar eu, dușmanul lui Dumnezeu, cel care aruncă blasfemii și îl repudiază, trebuie să recunosc. Și recunosc cu dragă inimă.

Dincolo de dumnezei, dincolo de tot ce falsifică și ce face mai vulgară această lume de sfințenie, dincolo de toate minciunile și înșelăciunile, toate divinitățile și toate eșecurile imaginației umane, trebuie să fie ceva copieșitor care nu ne este accesibil. Care, prin incapacitatea noastră de a-l surprinde, demonstrează cât de inaccesibil este. Dincolo de harababura sacră, trebuie să existe ceva sfânt. Cred acest lucru, de asta sunt sigur.

Dumnezeu nu înseamnă nimic pentru mine. Într-adevăr, el este ceva ce urăsc, deoarece mă înșeală chiar în privința acestui lucru și îl ascunde de mine. Deoarece, în credința lui că tânjim după el, ne ascunde ceea ce ne dorim. Nu ne lasă să ne apropiem.

Da, Dumnezeu este cel care ne ține departe de divinitate. Ne împiedică să ne potolim setea chiar de la izvor. Nu îngenunchez în fața lui Dumnezeu – nu, și nu o voi face niciodată. Dar, bucuros, m-aș așeza lângă izvor să-mi potolesc setea – să-mi potolesc acea sete arzătoare pentru ceea ce nu pot concepe, dar care știu că există. La izvor, bucuros, m-aș închina.

Și, poate, acum, chiar asta fac. Acum că bătălia s-a încheiat, în sfârșit și pot să mor. Acum, că, în sfârșit, mi-am câștigat pace^.

Nu știu ce ascunde în adâncurile sale întunecate. Dacă aș ști, poate că m-aș înfricoșa. Dar îmi doresc să beau din izvor. Poate chiar acele adâncuri îmi pot liniști setea arzătoare.

Stătea pe spate și se uita la mica încăpere albă și cu pereții goi, care pentru ochii lui obosiți nu avea limite clare, ci era doar curățenie și lumină în care se odihnea. Afară, marea nu mai murmura așa cum făcea tot timpul; sau poate el nu o mai putea auzi? Poate toate sunetele pământești, tot murmurul pământesc nu mai existau pentru el – poate nu mai putea auzi astfel de lucruri? Poate se afla într-un fel de ieșin – ametit de lumină.

Cineva deschise ușa cu grijă și intră. Nu-și putea mișca capul și nici nu mai vedea bine, dar știa că trebuia să fie micul ucenic în ale duhovniciei care, în mod regulat, era atent să nu-i lipsească nimic. Trebuia să fie el, deși nu-l mai putea vedea.

I-ar fi făcut multă plăcere să vadă fața aceea mică, ridată, cu zâmbetul său întotdeauna prietenos, dar, cu toate că noul venit s-a apropiat de pat, nu-și putea da seama cine era. Păcat că nu-l putea vedea – că nu-l va mai vedea vreodată. Niciodată nu va mai vedea vreo față umană. Ciudat că ajunsese să-i pară rău – el care o viață întreagă nu avusese o dragoste anume pentru oameni.

Era ceva ciudat în privința acestui mic ucenic, care avusese grijă de el și se ocupase de el cu atâta dragoste. I se părea cumva cunoscut, de parcă l-ar mai fi întâlnit; simțise acest lucru încă de la început, dar nu-și putea da seama de unde și de când. Probabil era numai în imaginația lui. Dar, în timp ce-l urmărea plimbându-se prin chilie în picioarele goale, care erau cam negre pe talpă deoarece întotdeauna mergea desculț, i se părea că era ceva cunoscut: era ceva ce-și amintea. Dar niciodată nu a putut să-și dea seama de ce.

Omul cel mic nu era monah, era doar un ucenic care îngrijea bolnavii, așa cum acum îl îngrijea pe străin. Era cel mai umil dintre oameni și părea perfect în bunătatea lui, de

o blândețe naturală, și, într-adevăr, era o mare minune că o astfel de persoană ca el putea exista. Bărbatul care se afla pe patul de moarte nu putea decât să fie recunoscător că ultima ființă umană pe care o întâlnea era tocmai acesta.

Acum, îi simțea așezându-i mai bine perna. Era o încântare să știi că el era acolo. Dar nu-l vedea decât ca o figură întunecată; ca o umbră alături de el.

Deodată, camera se umplu de o lumină strălucitoare. Era extraordinar. Și se întâmplase subit, ca prin miracol.

— Ce-i lumina asta – lumina aceasta pe care o văd? șopti el slăbit, atât de slab încât micul ucenic abia putu înțelege ceva. Dar a înțeles ce trebuie să fi întrebat bărbatul pe moarte, deoarece soarele scăpase printre nori, iar acum strălucea în cameră prin mica fereastră de pe peretele de miazăzi, care dădea spre mare.

Se aplecă și îi explică bărbatului că norii se împrăștiaseră și că soarele strălucea luminân-du-l. Deoarece nu voia să spună nimic mai mult decât adevărul și să arate lucrurile așa cum erau. Iar bărbatul ce se afla pe moarte fu mulțumit de această explicație simplă a ceva care îl umpluse de o mare uimire, își închise ochii, dar încă mai simțea lumina încălzindu-i: că era acolo, că exista.

Iar cu această lumină – lumina atât de obișnuită pe pământ – mângâindu-l, părăsi această lume.

Multă vreme micul ucenic stătu privindu-l pe bărbatul mort – privindu-i fața deosebită, care acum radia o liniște perfectă. Nu fusese așa atunci când venise aici într-o noapte, în plină furtună. Ce-l schimbase atât de mult?

Cine putea fi acest străin, acest oaspete neobișnuit? Nu știa. Nimeni de la mănăstire nu știa. Era el un pelerin cu adevărat? Oare era creștin, cel puțin? Nimeni nu știa.

Dar liniștea lui era una deosebită. Asta vedea cu ochii.

TE
TRA
GRAM
MA
TON
יהוה
אדם
פחד
נשר

Colecțiile **Cotidianul**

LITERATURA • 69

„Pentru vigoarea artistică și adânca originalitate cu care a căutat în creația sa răspunsul la veșnicele întrebări ale omenirii". Aceasta este motivația juriului pentru Premiul Nobel acordat în 1951 suedezului Par Lagerkvist, după apariția romanului său *Barabbas*. Motivația rămâne pe deplin potrivită și pentru *Moartea lui Ahasverus*, povestea unor pelerini d[illegible] sălbatic, aflați în drum spre Ierusalim, și a unui necunoscut care îi însoțește vremelnic. În simplitatea aproape austeră a acestei capodopere se ascunde profunzimea unei sfâșietoare meditații despre păcat, credință, ispășire și despre eliberarea de suferință care vine o dată cu darul morții.

EDITURA UNIVERS

ISBN: 978-1-60257-094-8

DISTRIBUIT NUMAI ÎMPREUNĂ CU ZIARUL COTIDIANUL 2008

www.clubliteratura.ro